

DOETINCHEM CENTRUM

cultuurhistorisch waardevolle panden

BELFORT
cultuurhistorie en monumenten

colofon

Doetinchem Centrum, cultuurhistorisch
waardevolle panden

© Belfort Cultuurhistorie en Monumenten,
Doetinchem 25 oktober 2021

Belfort Cultuurhistorie en Monumenten
Stevinlaan 28, 7002 HD Doetinchem
www.belfortcultuurhistorie.nl
www.tijdbeeld.com

i.s.m. ARCX buro voor monumentenzorg en
cultuurhistorie

opdrachtgever: gemeente Doetinchem

inventarisatie, fotografie en beschrijvingen:
Jacco Vromen en Peter Boer

rapportage: Jacco Vromen

Belfort heeft zijn best gedaan de rechten
met betrekking tot de illustraties te regelen
volgens de bepalingen van de Auteurswet.
Zij die desondanks menen zekere rechten te
kunnen doen gelden, worden verzocht
contact op te nemen.

INHOUD

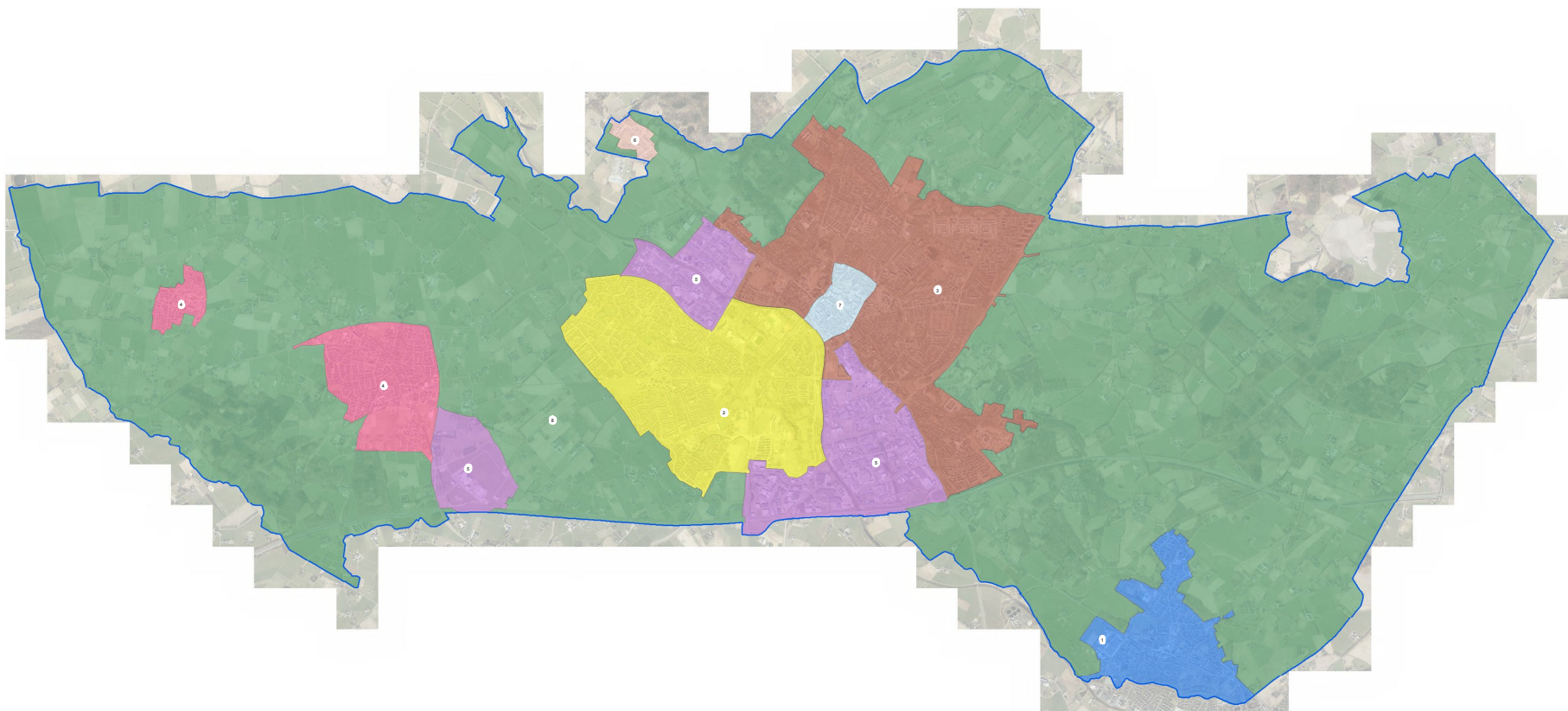
1. INLEIDING	4
2. HISTORISCHE GEBIEDSANALYSE	8
BRONNEN EN LITERATUUR	31
3. ADRESSENLIJST	32
4. CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE PANDEN	36

Legenda

 Gemeentegrens

Deelgebied

- 1) Gaanderen
- 2) Doetinchem West
- 3) Doetinchem Oost
- 4) Wehl en Nieuw Wehl
- 5) Bedrijventerreinen
- 6) Langerak
- 7) Doetinchem Centrum
- 8) Buitengebied

1. INLEIDING

aanleiding

Met het oog op de totstandkoming van het omgevingsplan wordt door de gemeente Doetinchem de actualisatie van bestemmingsplannen in de kernen voorbereid. Een vast onderdeel betreft een paragraaf over de aanwezige- of te verwachten cultuurhistorische waarden in het plangebied. Panden die op dit moment geen monumentenstatus hebben, maar wel beschermenswaardig zijn, kunnen in het bestemmingsplan de functie-aanduiding ‘cultuurhistorisch waardevol’ krijgen. Dit betekent dat ze niet zonder vergunning mogen worden gesloopt. Om beter zicht te krijgen op potentieel cultuurhistorisch waardevolle objecten is aan *Belfort Cultuurhistorie en Monumenten* gevraagd een inventarisatie en waardering uit te voeren in de deelgebieden Doetinchem Centrum, Doetinchem Oost, Doetinchem West, Bedrijventerreinen, Langerak, Gaanderen, Wehl en Nieuw Wehl. Deze rapportage biedt een actueel overzicht van cultuurhistorisch waardevolle objecten in het deelgebied Doetinchem Centrum en voorziet

in een beknopte waardering en beschrijving per object.

methode en werkwijze

Het onderzoek is in de periode juni 2019 t/m maart 2020 uitgevoerd in samenwerking met *ARCX buro voor monumentenzorg en cultuurhistorie*. Op basis van literatuuronderzoek, bestaande cultuurhistorische rapportages, beperkt archiefonderzoek en historische kaartvergelijking is begonnen met het maken van een beknopte gebiedsanalyse van Doetinchem Centrum. Deze analyse geeft een overzicht van de historisch-ruimtelijke ontwikkeling en context van het betreffende gebied en vormt de inhoudelijke basis voor de waardering van individuele objecten. Vervolgens zijn de cultuurhistorisch waardevolle objecten in beeld gebracht door middel van een veldverkenning vanaf de openbare wegen en paden en door het raadplegen van de betreffende bouwdoSSIERS. De door de gemeente samengestelde groslijst met potentieel cultuurhistorisch waardevolle panden van 14

januari 2019 heeft als startpunt gediend voor de inventarisatie. In het algemeen is de periode tot en met de wederopbouw (ca. 1965) geïnventariseerd. In een enkel geval zijn ook panden van kort na die periode bekeken, omdat deze in de groslijst van de gemeente waren opgenomen. Alle panden die op deze lijst stonden, aangevuld met objecten die op het moment van onderzoek al de status ‘cultuurhistorisch waardevol’ hadden, zijn beoordeeld. Daarnaast zijn enkele panden toegevoegd die niet op de lijst stonden, maar gedurende het onderzoek wel als cultuurhistorisch waardevol zijn geselecteerd. Begraafplaatsen zijn uitgezonderd van het onderzoek. De panden die bij dit onderzoek niet als cultuurhistorisch waardevol zijn beoordeeld, zijn voorzien van het advies ‘niet geselecteerd’. Tot slot zijn ook rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten binnen de kernen in de lijst opgenomen.

De rapportage bestaat uit drie onderdelen:

- de historische gebiedsanalyse
- een adressenlijst met beoordeelde objecten
- de beschrijvingen met waardering van de individuele cultuurhistorisch waardevolle objecten

selectiecriteria

Van de gebouwen die geselecteerd zijn als cultuurhistorisch waardevol is een beknopte beschrijving met waardering gemaakt. Het door de gemeente Doetinchem gehanteerde *Kader selectie en waardering cultuurhistorische objecten en gebieden*, afgeleid van onder meer de landelijke *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek*, heeft hierbij als leidraad gediend. De gebruikte waarderingscriteria zijn: cultuurhistorische waarden, architectuurhistorische waarden en stedenbouwkundige/ensemble/landschappelijke waarden. In de beschrijvingen van de cultuurhistorisch waardevolle panden wordt met nummers verwezen naar de subcriteria die bij de desbetreffende panden van toepassing zijn. Hieronder volgt een integraal overzicht van de waarderings- en selectiecriteria.

I Cultuurhistorische waarden

1. Nederzettingsgeschiedenis: belang van het object/complex/gebied als bijzondere uitdrukking van een geografische, landschappelijke, beleidsmatige en/of bestuurlijke ontwikkeling.
2. Sociaal-economische waarde: belang van het object/complex/gebied als bijzondere uitdrukking van een sociaal-historische, economische, technische of religieuze ontwikkeling.
3. Innovatieve waarde: belang van het object/complex/gebied vanwege innovatieve waarde of pionierskarakter.
4. Historische waarde: belang van het object/complex/gebied vanwege de bijzondere plaatselijke, regionale en/of landelijke herinneringswaarde; bekende bewoners, beroepen, bijzondere activiteiten en/of gebeurtenissen.

II Architectuurhistorische waarden

1. Ontwerper: bijzonder belang van het object/complex voor het oeuvre van een bouwmeester, architect, ingenieur of kunstenaar.
2. Esthetiek: bijzonder belang van het object/complex vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp.

3. Detaillering: bijzonder belang van het object/complex vanwege het materiaalgebruik, de ornamentiek en/of monumentale (toegepaste) kunst.
4. Interieur: bijzonder belang van het object/complex vanwege de interieurafwerking (in samenhang met het exterieur). *Dit subcriterium speelt in dit onderzoek een ondergeschikte rol, omdat de inventarisatie vanaf de openbare weg is uitgevoerd.*
5. Bouwstijl: bijzonder belang van het object/complex als goed voorbeeld van een bepaalde stijl of bouwtrant - al dan niet met plaatselijke variaties.
6. Bouwtype: bijzonder belang van het object/complex als goed voorbeeld van een functionele en/of typologische ontwikkeling.
7. Bouwtechniek: bijzonder belang van het object/complex voor de geschiedenis van de architectuur, bouwhistorie en/of bouwtechniek.
8. Historische gelaagdheid: bijzonder belang van het object/complex voor de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis.

III Stedenbouwkundige waarden, ensemblewaarden en landschappelijke waarden

1. Concept: belang van het object/complex/gebied als essentieel onderdeel van een groter geheel, dat cultuurhistorisch, architectuurhistorisch, stedenbouwkundig, landschappelijk van belang is voor Doetinchem.
2. Gegroeid geheel: bijzondere beeldbepalende betekenis van het object vanwege de situering, verbonden met de ontwikkeling/uitbreiding van Doetinchem.
3. Verkaveling: bijzondere betekenis van het object/landschap vanwege de wijze van verkaveling/inrichting van de openbare ruimte/specifieke functies en/of de relatie met de omgeving, zoals groenvoorzieningen, wegen en/of water (vormgeving).
4. Silhouet: bijzondere betekenis van het object/complex/gebied voor het aanzicht van Doetinchem.
5. Ensemble: bijzondere betekenis van het object vanwege de situering en/of de historisch-ruimtelijke relatie met de omgeving, zoals groenvoorzieningen, park/tuin, wegen, wateren, bodemgesteldheid en/of archeologie.

6. Openbare ruimte: belang van het object/complex/gebied vanwege de ruimtelijke kwaliteiten.

beschrijvingen

De rapporten van de cultuurhistorisch waardevolle panden zijn zo opgezet dat de materiële, behoudenswaardige onderdelen zijn verwerkt in de beschrijving. Hieruit volgt wat de karakteristieke hoofdvorm is en welke elementen van belang zijn voor het aangezicht. Afhankelijk van de architectuur, is de ene beschrijving langer en specifiek dan de andere. De beschrijving gaat vooral in op de hoofdvorm, de materialisatie van het exterieur en de gevelindeling. Elementen die vrij recent zijn vernieuwd of gemoderniseerd zijn niet in de beschrijving opgenomen of worden in enkele gevallen ter verduidelijking specifiek vermeld als 'modern' (bijvoorbeeld bij een vernieuwde winkelpui). Er is in de beschrijving geen sprake van hiërarchie tussen bijvoorbeeld de architectuurhistorische waarde van een deur ten opzichte van een raam, of van een dakkapel ten opzichte van een luifel. De afzonderlijke elementen bepalen samen de materiële architectuurhistorische waarde.

waardering

De totale cultuurhistorische waarde van individuele panden wordt bepaald door een samenspel of combinatie van de drie hoofdwaarden of hoofdcriteria. Bij de selectie heeft de betekenis van het betreffende pand als fysieke drager van een specifieke lokale herinnering, historische gebeurtenis of ontwikkeling een belangrijke rol gespeeld. Deze lokale historische context van Doetinchem, Gaanderen, Wehl en Nieuw-Wehl wordt in grote lijnen uiteengezet bij de inleiding van de rapporten en gewaardeerd onder 'cultuurhistorische waarden'.

Bij de architectuurhistorische waarde is met name gekeken naar de gaafheid (authenticiteit) en/of zeldzaamheid van de uiterlijke verschijningsvorm van het betreffende gebouw in de gemeente Doetinchem. Dit heeft er toe geleid dat enkele panden, die in het verleden bij diverse quickscans en inventarisaties als beeldbepalend of cultuurhistorisch waardevol zijn aangeduid, bij dit onderzoek (gemeentebreed) niet geselecteerd zijn. Bij een deel van deze panden is de cultuurhistorische waarde in de loop der jaren aangetast door latere verbouwingen en zijn ze daarom niet geselecteerd. Bij een

ander deel van deze panden lag de cultuurhistorische waarde hoofdzakelijk in het aanzien van een heel gebied of omvangrijk stedenbouwkundig ensemble en minder in de bijzondere architectuurhistorische waarde van het individuele object. Voorbeelden zijn de naoorlogse gevelwanden in traditionalistische architectuur (wederopbouw) aan en rond het Simonsplein in de binnenstad en het complex woningen aan de Van der Grijnstraat in Doetinchem. Voor deze categorie panden is eventuele gebiedsgerichte waardering en bescherming meer geschikt. Dit geldt ook voor andere historisch-stedenbouwkundige ensembles die op het moment van onderzoek nog geen status van 'cultuurhistorisch waardevol' bezaten. Representatieve voorbeelden zijn villawijk De Pas, het Worppelein, tuinwijk 'Kleintjeskamp' en de naoorlogse woonwijken in Doetinchem en de bijzondere ruimtelijke structuur van Gaanderen.

plangebied

Het deelgebied Doetinchem Centrum bestaat uit de historische binnenstad aan de Oude IJssel en een gebied ten noordwesten daarvan. Het plangebied wordt in het noorden begrensd door de J.F.

Kennedylaan, in het oosten door de Rozengaardseweg/Raadhuisstraat, in het zuiden door de IJsselkade en de Oude IJssel en in het westen door de Europaweg.

Doetekum

Plattegrond van Doetinchem en omgeving door Jacob van Deventer uit ca. 1560

2. HISTORISCHE GEBIEDSANALYSE

stroomgebied van de Oude IJssel

Door duizenden jaren van grind- en zandafzetting door de Oude IJssel is aan weerszijden van de rivier een rivierduinlandschap ontstaan. De rivier voerde zijn water af door een zeer brede riviervlakte, waarin zich ondiepe stroomgeulen en (hoger) gelegen rivierduinen vormden. Op de noordelijke rivieroever ontstond bij de monding van de Slinge in de Oude IJssel in de middeleeuwen een nederzetting die Deutinghem, Deutekom of Doetekum werd genoemd. De vroegste vermelding dateert uit een oorkonde uit 838 na Chr. Hieruit blijkt dat in dat jaar op de plaats van het latere Doetinchem al een nederzetting met kerk bestond.

De Oude IJssel vormde de belangrijkste vaarverbinding naar het oosten, in de richting van Westfalen en naar het westen in de richting van Doesburg. Aanvankelijk had

de stad de beschikking over een veerverbinding over de rivier, maar reeds voor 1560 kon men via een vaste brug de Oude IJssel oversteken.

de middeleeuwse binnenstad

Doetinchem ontwikkelde zich in de Late Middeleeuwen tot een stad vanuit een ten westen van de Waterstraat gelegen hof van de Graaf van Gelre (het goed Brewinck) en een aangrenzende handelsnederzetting rond de Grutstraat. In de 13^e eeuw werd het terrein van de graaf van Gelre opgesplitst en bouwden particulieren huizen langs de Waterstraat. Over deze vroegste nederzetting is verder niet veel bekend.¹

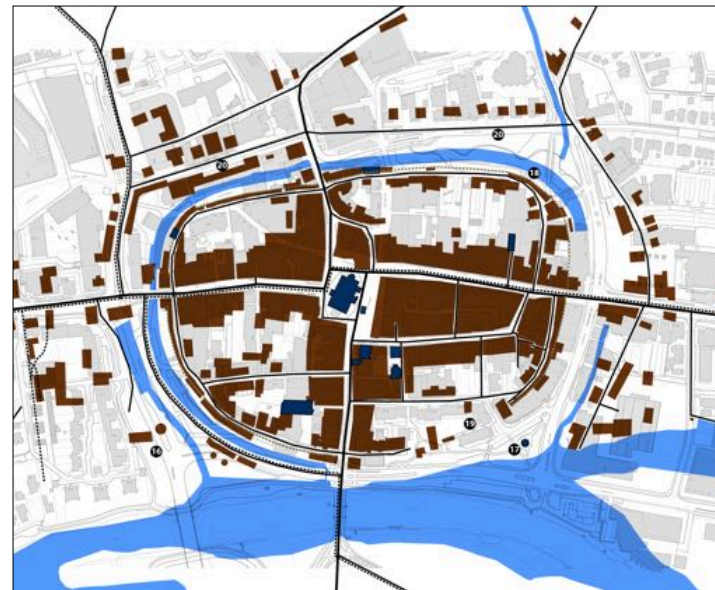
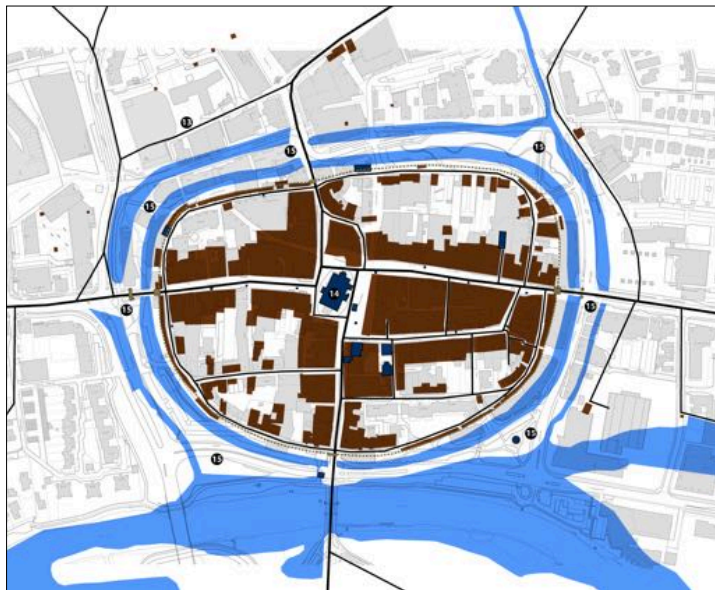
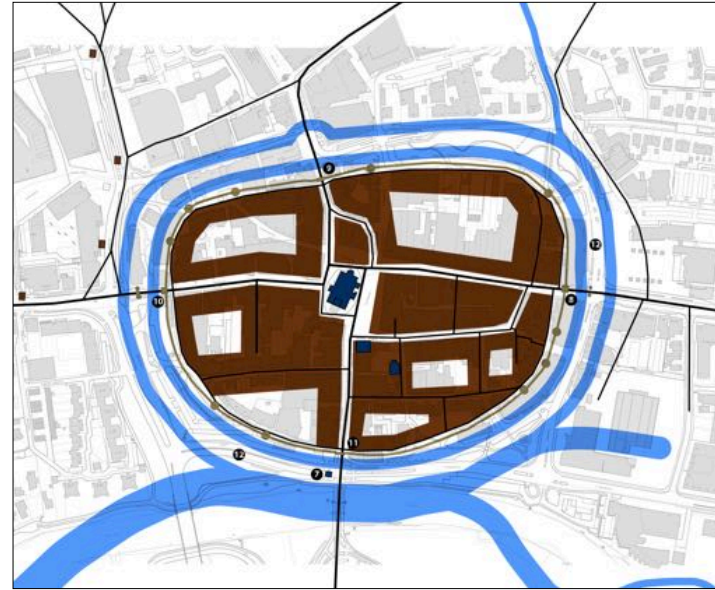
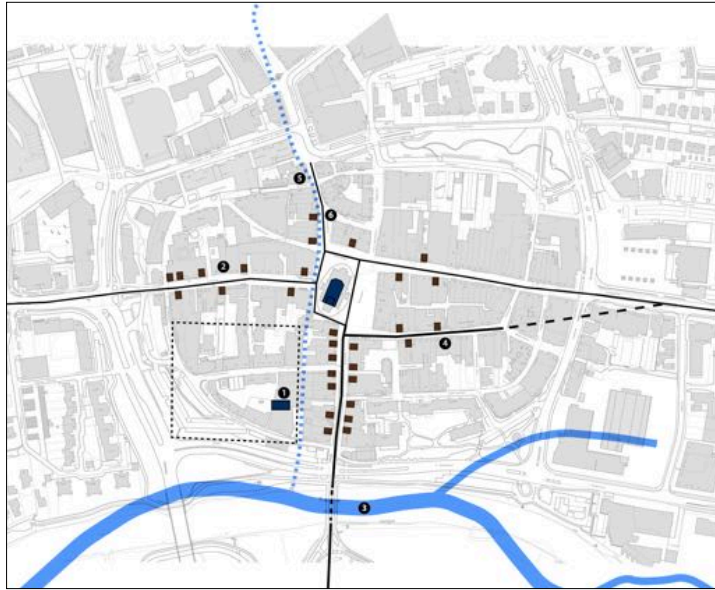
Aanvankelijk lag de oostelijke begrenzing van de stad nog niet definitief vast. Mogelijk vormde de Synagogestraat een vroege begrenzing en is bij de bouw van de Hamburgerpoort aan het begin van de 14^e eeuw de bestaande stad een stuk

uitgebreid. Dit zou ook de naam Nieuwstad kunnen verklaren. Voorafgaand aan deze uitbreiding vormde de Boliestraat mogelijk de belangrijkste route van het stadscentrum in oostelijke richting.

In het begin van de 13^e eeuw kreeg Doetinchem stadsrechten. Aanvankelijk was het stedelijke gebied beschermd met een houten palissade, in combinatie met een wal en een gracht. De Slinge voerde overtollig water uit het achterland in de richting van de Oude IJssel. Er zijn een aantal aanwijzingen dat deze beek aanvankelijk langs de Heezenstraat en aan de westzijde van de Waterstraat door de stad stroomde om nabij de Waterpoort in de rivier te stromen. Later stroomde de Slinge aan de noordoostzijde van de stad in de stadsgracht, waarlangs het water rond de stad werd geleid. Dit deel van de beek werd na de Tweede Wereldoorlog overkluisd.

---

¹ De teksten over de ruimtelijke ontwikkeling van de middeleeuwse stad zijn grotendeels ontleend aan het rapport *Stadsrand Doetinchem: cultuurhistorische analyse en waardering van de buitenrand van het stadscentrum* van ARCX en SB4 uit 2012.

Schetsmatige weergaven van Doetinchem (van linksboven naar rechtsonder) omstreeks 1200, 1560, 1832 en 1885. Tekeningen ontleend aan ARCX en SB4, *Stadsrand Doetinchem: cultuurhistorische analyse en waardering van de buitenrand van het stadscentrum*, 2012.

- bebouwing (indicatief)
- bijzondere bebouwing (indicatief)
- water (indicatief)
- wederopgebouwd (indicatief)
- wegtracé
- stadsmuur met torens en poorten
- verdwenen tracé (indicatief)
- spoortracé tram
- gebied (indicatief)

verdedigingswerken rond het 'Ei'

De kenmerkende eivorm van de historische stad is pas aan het het eind van de 13e eeuw ontstaan. In die tijd werd de stad voorzien van een bakstenen stadsmuur met aan de buitenzijde een brede gracht. De stadsmuur was voorzien van vier stadspoorten, de Hamburgerpoort, de Heezenpoort, de Gruitpoort en de Waterpoort. De Waterpoort gaf toegang naar het veer over de Oude IJssel.

Ten gevolge van het steeds effectiever wordende geschut werd in het begin van de 16^e eeuw voor de gracht een wal opgeworpen en een buitengracht gegraven. Voor de bestaande stadspoorten kwamen buitenpoorten. In de tweede helft van de 16^e eeuw werd de wal voorzien van een zevental rondelen. Gedurende de Tachtigjarige Oorlog blijven de verdedigingswerken intact, ondanks de wisselende bezetting van Spaanse en Staatse troepen. Tijdens het rampjaar 1672 bezetten Franse troepen de stad. Bij hun vertrek in mei 1674 brengen zij substantiële schade aan de vesting aan die vervolgens niet meer hersteld zal worden, maar wel in opzet nog lange tijd gehandhaafd blijft.

Links: Door Nicolaes van Geelkercken in 1654 getekende stadsplattegrond van Doetinchem. De stad is inmiddels voorzien van een buitenwal en -gracht, buitenpoorten en rondelen.

Onder: Gezicht op de stad vanaf de zuidzijde van de Oude IJssel, in 1743 getekend naar een origineel van Jan de Beijer. De stad is volledig omringd door verdedigingswerken.

Onder de Terborgseweg, voor de kruising met de Raadhuisstraat is in 2019 een deel van het buitenpoortcomplex opgegraven dat voor de Hamburger binnenpoort lag. De meest in het oog springende vondst is het opgegraven deel van een kazemat die in de buitengracht lag en voorzien was van een aantal schietgaten. (Foto van de Historische Vereniging Deutekom) De inzet links toont het complex van de Hamburger binnen- en buitenpoort in 1743.

stad met een agrarisch karakter

De middeleeuwse stad kent een bescheiden dynamiek, in Doetinchem blijft agrarische bedrijvigheid lange tijd het belangrijkste bestaansmiddel. Ook binnen de stadsmuren worden eenden, ganzen, varkens schapen en duiven gehouden en langs de spaarzaam bebouwde stadsranden liggen moestuinen en boomgaarden. Ook direct buiten de stad waren tuinen gelegen, aan de noordzijde herinnert bijvoorbeeld de naam van het Hovenstraatje hieraan.

De bebouwing had een open karakter en bestond voor een groot deel uit houten vakwerkhuisen. De belangrijkste bebouwing

Afbeelding van de Markt (Simonsplein) met de Catharinakerk in 1743

concentreert zich nog lange tijd langs de hoofdstraten die uitkomen op het centrale marktplein naast de St. Catharinakerk. Voor ruimtelijke ontwikkelingen bood de stad binnen de middeleeuwse stadsmuur nog voldoende ruimte.

sloop vestingwerken en stadsuitbreiding

In de tweede helft van de 19^e eeuw werden de vestingwerken gesloopt en de buitengrachten ten behoeve van stadsuitbreidingen gedempt. De Hamburgerpoort werd in de tweede helft van

Kadastrale minuutkaart van de binnenstad van Doetinchem uit 1832. Binnen de grenzen van de verdedigingswerken was nog voldoende ruimte.

Ansichtkaart uit 1908 van de Burgemeester van Nispenstraat, met rechts de kerk en pastorie van de Nederlandsch hervormde Zendinggemeente.

Op initiatief van Dominee Jan van Dijk werd niet alleen een kerk gebouwd, maar verrezen ook een christelijke lagere school, de Groen van Prinsterer normaalschool en het Gymnasium.

Foto van de Plantsoenstraat omstreeks 1900 met rechts de laat 19e-eeuwse villabebouwing en links het plantsoen. Op de voorgrond het bruggetje over de Slinge. Deze beek werd hier pas na 1945 gedempt.

de 19^e eeuw afgebroken, de Gruitpoort volgt als laatste in 1862. Van de Heezenpoort en de Waterpoort is het exacte jaar waarin zij gesloopt zijn onbekend. Tussen de Gruitpoort en de Waterpoort bleven de binnen- en de buitengracht aanvankelijk bestaan en werd alleen de wal voor een deel afgegraven. Op het voormalige rondeel in de wal tussen de Waterpoort en de Hamburgerpoort verrees ter plaatse van een in 1850 afgebrande standerdmolen de huidige walmolen. De binnengracht werd hier gedempt. De binnengracht die vanaf het noordelijke Plantsoen, langs de Nieuwstad, achter de Burgemeester van Nispenstraat en langs de Gaswal achter de muurhuizen in de Kapoeniestraat liep, werd pas in 1934

gedempt in het kader van de werkverschaffing. Het vrijkomende terrein werd voor een deel toegevoegd aan de ondiepe achtertuinten van de aangrenzende huizen.

In de loop van de 19^e raakte de bebouwing in het stadscentrum steeds verder verdicht. Kort na 1880 vond de eerste echte stadsuitbreiding buiten het 'Ei' plaats. Op initiatief van de uit Franeker afkomstige predikant Jan van Dijk werden op voormalige vestinggrond aan de huidige Burgemeester van Nispenstraat in deze periode een aantal nieuwe scholen en een kerk (Predik het Evangelie) gesticht. Buiten de voormalige vestingwerken ontstond zo

aan de Plantsoenstraat en de Burgemeester Van Nispenstraat een aaneensluitend ensemble van villa's en bijzondere bebouwing in het groen. Langs de uitvalswegen richting omliggende dorpen en buurtschappen reeg de bebouwing zich vanaf het einde van de 19^e eeuw geleidelijk aaneen tot linten: Hofstraat/Ds. van Dijkweg, Dr Huber Noodtstraat en Rozengaardseweg. De ontwikkeling van (villa)bebouwing aan de Hofstraat en Ds. van Dijkweg (voorheen Ruimzichtseweg) werd gestimuleerd door de aanleg van de tramlijn richting Zutphen-Emmerik langs deze weg (1902), de vestiging van de gebouwen van de bijbehorende Tramweg Maatschappij en de directe nabijheid van internaat Ruimzicht.

de ontwikkeling van Doetinchem als regionaal centrum

De groei van de stad en haar bevolking en de toenemende welvaart in de late 19^e eeuw is enerzijds te danken aan verbeterde verbindingen, maar is ook sterk beïnvloed door een aantal instanties en personen. Onder leiding van dominee Jan van Dijk groeide Doetinchem geleidelijk uit tot centrum van onderwijs. Om voor zijn zendingsgemeente een blad te maken, trok Van Dijk de jonge Haarlemse drukker Cornelis Misset aan. Misset richtte een drukkerij/uitgeverij op en trad als initiatiefnemer op bij de ruimtelijke ontwikkeling van de stad.

Door de verbetering van de bevaarbaarheid van de Oude IJssel, de verharding van landwegen, de exploitatie van tramlijnen en de aanleg van de spoorlijn Zevenaar-Doetinchem-Winterswijk in 1885 ontwikkelde Doetinchem zich tot infrastructureel knooppunt in de regio. Dit leidde tot een toename van de bevolking en de welvaart. Ook de aansluiting op het elektriciteitsnet en de komst van waterleiding leidt tot een aanzienlijke verbetering van de leefomstandigheden. Hoewel in de tweede helft van de 19^e eeuw al de eerste aanzetten tot industrialisatie werden gegeven, zou

Doetinchem zich pas na 1900 ontwikkelen tot een industriestad van regionale betekenis. Tegelijkertijd bevestigden de bloeiende veemarkt en de opkomst van de productie van conserven en vleesverwerkende industrieën het beeld van een stad met een groot agrarisch achterland.

Door industriële productiemethoden en verbeterde transportmogelijkheden gingen winkeliers zich tegen het einde van de 19^e eeuw in toenemende mate richten op het aanbieden van hoogwaardige (consumptie)goederen, zoals bijvoorbeeld kleding, serviesgoed, huisraad en keukengerei. De presentatie van goederen gaat een steeds belangrijker rol spelen en daarvoor ontstaan vanaf grofweg 1860 de eerste winkelpuien, voorzien van etalages met veel glas. Deze ontwikkeling zou met name na de Tweede Wereldoorlog het beeld van de hoofdstraten ingrijpend veranderen. Winkels vormden aanvankelijk zeker geen concurrentie voor de bestaande markten, beide vormen van bedrijvigheid versterkten elkaar. Het kernwinkelgebied besloeg hoofdzakelijk de aanloopstraten naar de Markt (Simonsplein).

concentratie van bedrijvigheid langs de stadsrand

In de loop van de 19^e eeuw hadden industriële activiteiten en de opslag in pakhuizen zich vanwege hun vervuiling en geluidsoverlast grotendeels verplaatst naar de periferie van de binnenstad. Zo hadden de gebroeders Van Zadelhoff een vleeswarenfabriek achter hun slagerswinkel aan de Grutstraat, lag aan de Waterstraat/ Gasthuisstraat vanaf 1846 de Doetinchemse Stoom-Likeur en Pomeranzenspiritus-Fabriek van Philip Perlstein, stichtten Maurits en Justus Mogendorff omstreeks 1910 een fabrieksgebouw aan de Gart Seevinckgang en bezette Cornelis Misset met zijn drukkerij door achtereenvolgende uitbreidingen vanaf 1886 vrijwel het gehele bouwblok tussen Waterstraat, IJsselkade, Gasthuisstraat en Prinsenhof.

planmatige uitbreiding en volkshuisvesting

De Woningwet van 1901 en de naderende samenvoeging van de gemeenten Stad- en Ambt Doetinchem in 1920 waren een impuls voor een meer planmatige groei van de stad. De nieuwe gemeente Doetinchem telde in 1921 twaalfduizend inwoners, een aantal dat voor de Tweede Wereldoorlog zou doorgroeien tot tot ongeveer 17.500.

Luchtfoto van Doetinchem uit 1928 vanuit het noorden. Helemaal onderaan het tracé van de Hofstraat, met ten westen daarvan (rechts) de gebouwen van de Tramwegmaatschappij Zutphen-Emmerik. Direct ten noorden (onder) van de binnenstad de lintbebouwing aan de Plantsoenstraat en Dr Huber Noodtstraat.

Boven: Foto van de zuidzijde van de Markt (Simonsplein), met in de achtergrond het 18e-eeuwse raadhuis bij de doorgang naar de Boliestraat.

Onder: Foto van de Grutstraat in de jaren '30 van de vorige eeuw in de richting van de St. Catharinakerk.

Boven: Foto van de Heezenstraat uit de eerste helft van de 20e eeuw.

Onder: Foto van de Boliestraat in de jaren '30 van de 20e eeuw in de richting van het Simonsplein.

Boven: Foto van de Hamburgerstraat uit 1912 vanaf de Terborgseweg in de richting van het Simonsplein.

Onder: Foto van het noordoostelijk deel van de Waterstraat in de richting van de Oude IJssel, met de toren van de R.K. kerk.

Als gevolg van de sterke bevolkingsgroei werd de gemeente verplicht tot het opstellen van een uitbreidingsplan. Reeds in 1911-'12 trof de gemeente hiervoor de eerste voorbereidingen. In 1918 werd de Arnhemse stedenbouwkundige Ir. W.F.C. Schaap ingeschakeld. Hij maakte een ontwerpplan, in 1925 verder uitgewerkt in een 'Plan van Uitbreiding van de Kom der Gemeente en de Aangrenzende Gedeelten'. Dit plan werd een jaar later vastgesteld. Het geprojecteerde stratenplan met ringwegen is nooit op deze wijze tot stand gekomen, maar de uitgangspunten van het plan van Schaap (scheiding industrie en wonen en planmatige woningbouw) vormden wel het kader voor de ruimtelijke ontwikkeling van Doetinchem gedurende het interbellum.

Intussen had de Woningwet uit 1901 geleid tot de oprichting van de lokale woningbouwverenigingen 'Vereeniging tot Verbetering der Volkshuisvesting' (1909) en 'De Goede Woning' (1920). Laatstgenoemde vereniging liet in het stichtingsjaar al veertien blokjes met geschakelde arbeiderswoningen bouwen aan de Paul Krugerlaan. In 1922 ontwierp architect P. Hamers de Tuinwijk 'Kleintjeskamp' in opdracht van de Vereeniging tot Verbetering der Volkshuisvesting. De arbeidersbuurt op

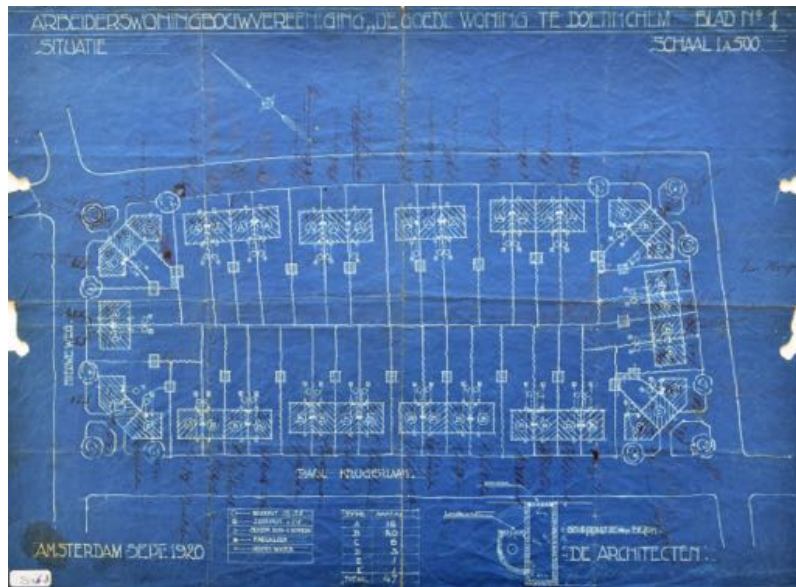
Uitbreidingsplan van Doetinchem uit 1928 van ir. W.F.C. Schaap.

de IJkenberg werd kort daarna uitgebreid met honderd extra woningen tussen de IJkenbergerweg en de Nieuweweg (later gesloopt). Deze noordelijke, uitgerekte stadsuitbreiding sloot aan bij de arbeiderswoningen die in het begin van de 20^e eeuw langs de Hofstraat en het zuidelijk deel van de Nieuweweg waren gerealiseerd. Hier waren tevens twee protestantse kerken gebouwd aan de kruising van de Hofstraat met de Ds. van Dijkweg en aan de Nieuweweg. Een derde (gereformeerde)

kerk stond aan het begin van de Hofstraat, naast de 'School met den Bijbel'. In 1980 is dit oude kerkgebouw vervangen door nieuwbouw voor het Apostolisch Genootschap.

Tussen de Nieuweweg, Paul Krugerlaan, Rozengaardseweg en Dr. Huber Noodtstraat bleef tot in de jaren '60 van de 20^e eeuw een drassig, agrarisch gebied onbebouwd, 'De Veentjes' genoemd. In de binnenstad zelf vond er tussen 1900 en 1945 op pandniveau veel vernieuwing en verandering

plaats, maar veranderde het in de 19^e eeuw ontstane beeld van de stad op hoofdlijnen niet ingrijpend. Een wijziging op structuurniveau was de aanleg van de Adelaarstraat, waarmee de Boliestraat met de IJsselkade werd verbonden.

Bouwtekening uit 1920 van een complex van veertien blokken met arbeiderswoningen aan de Paul Krugerlaan van 'De Goede Woning'.

Foto uit 1976 van de planmatige woningbouw aan de Nieuweweg in de richting van de huidige J.F. Kennedylaan.

Tweede Wereldoorlog en wederopbouw²

Doetinchem kwam redelijk ongeschonden door de Tweede Wereldoorlog, tot kort voor de bevrijding het noodlot toesloeg. In maart 1945 werd de stad in vijf dagen tijd getroffen door drie bombardementen, uitgevoerd door geallieerde bommenwerpers. De binnenstad veranderde in een grote rokende puinhoop en ongeveer 170 inwoners verloren het leven. Belangrijke gebouwen, zoals de Catharinakerk, de Gasthuiskapel en het raadhuis werden grotendeels verwoest. Daarnaast ging ook een belangrijk deel van de historische woon-, winkel- en bedrijfsbebouwing in vlammen op. De 'schadekaart' en oude luchtfoto's laten zien hoe de bombardementen met name het centrale en zuidoostelijk deel van het stadscentrum hadden weggevaagd.

De eerste jaren na de bevrijding stonden vooral in het teken van puinruimen, herstelwerkzaamheden en planontwikkeling. Na het puinruimen onteigende de gemeente Doetinchem de betreffende percelen om zo een efficiëntere verkaveling en een iets aangepast stratenpatroon mogelijk te maken. Gedupeerden konden kiezen voor

Kaart van de vooroorlogse situatie van de binnenstad met daarop aangegeven welke gebouwen licht beschadigd (groen), zwaar beschadigd (blauw) en verwoest (rood) waren.

herbouw op dezelfde plek of op een nieuwe locatie in het wederopbouwplan. De wederopbouw zelf werd landelijk strak

geregisseerd door het Rijk. De plannen voor Doetinchem werden beoordeeld door Pieter Verhagen vanuit het *College van Algemeene*

² De teksten over het bombardement en de wederopbouw zijn grotendeels ontleend aan de rapporten *Cultuurhistorische verkenning: binnenstad Doetinchem (1940-1965)* van Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie uit 2009 en *Stadsrand Doetinchem: cultuurhistorische analyse en waardering van de buitenrand van het stadscentrum* van ARCX en SB4 uit 2012.

De gehavende binnenstad van Doetinchem na het puinruimen in 1947. De bombardementen hebben vooral de omgeving van de Catharinakerk en de Gasthuiskapel weggevaagd.

Beelden van de verwoesting als gevolg van de geallieerde bombardementen. Van linksboven naar rechtsonder: Waterstraat, omgeving Catharinakerk, omgeving Gasthuiskapel en raadhuis, hoek Simonsplein-Heezenstraat.

De Catharinakerk (de toren is later buiten tegen de kerk herbouwd) en Gasthuiskapel werden kort na de oorlog gerestaureerd/herbouwd.

Commissarissen voor den Wederopbouw.

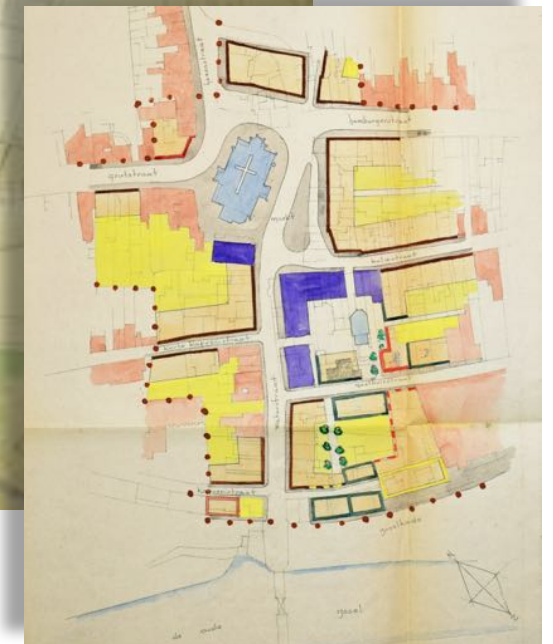
Johannes Albertus Kuiper werd aangesteld om vanuit het Streekbureau als supervisor over de architectuur te waken. Beide architecten werkten volgens de principes van de Delftse School (Traditionalisme, als tegenhanger van het Nieuwe Bouwen). De Doetinchemse stedenbouwkundige en architect Franciscus Bruininkweerd was belast met het ontwerp van het wederopbouwplan.

Na een periode van plannen maken behandelde de Doetinchemse gemeenteraad op 23 januari 1947 het wederopbouwplan. Na enkele aanpassingen, waarbij onder meer aandacht was voor de opruiming van krotten aan de Nieuwstad, Walstraat en Kapoeniestraat, werd het plan op 16 maart 1949 vastgesteld. In grote lijnen ging het wederopbouwplan uit van het herstellen van de stadskern, het omleggen van het doorgaande verkeer via de Gaswal, de IJsselkade en de latere Raadhuisweg en het saneren van de vroegere wallen en het bebouwen daarvan met nieuwe vrijstaande bebouwing. Dankzij het behoud van de historische hoofdstraten en het herstel van enkele monumentale gebouwen (St. Catharinakerk, Gasthuiskapel) bleef de historische structuur

in de binnenstad herkenbaar. Het oude stadsbeeld werd op 'historiserende' wijze hersteld met hoofdzakelijk Traditionalistische architectuur. Wel vond er door de nieuwbouw schaalvergroting plaats, werden het Simonsplein en aanloopstraten verruimd door het terugleggen van oude rooilijnen en legde men expeditiestraten aan voor de bevoorrading van winkels in de bouwblokken achter de Hamburgerstraat en de Boliestraat. Ook de geplande raadhuishof rond de gerestaureerde Gasthuiskapel devalueerde uiteindelijk tot een expeditieterrein achter de nieuwbouw van hotel 'De Graafschap'.

De verwoeste synagoge en R.K. kerk aan de Waterstraat en het zwaar beschadigde 18^e-eeuwse raadhuis aan de Markt werden niet herbouwd. De gemeentelijke diensten vonden tijdelijk onderdak in een noodgemeentehuis aan de Burgemeester Tenkinkstraat. De realisatie van een nieuw gemeentehuis zou nog jaren op zich laten wachten. Uiteindelijk werd pas in 1969 aan de huidige Raadhuisstraat een nieuw raadhuis naar ontwerp van prof. ir. P.H. Tauber geopend.

Wederopbouwplan van de stad zoals goedgekeurd in 1947. De bestaande bebouwing is rood, nieuw geprojecteerde bebouwing is oranje weergegeven. In geel zijn t.b.v. de invulling van openbare ruimte onteigende percelen gemarkeerd. Het terugleggen van de rooilijnen rond de kerk zorgde voor een betere doorstroming van het verkeer. De inzet rechts bevat het aanvullende wijzigingsplan voor het gedeelte ten zuidoosten van de Waterstraat.

Beelden van de kort na de Tweede Wereldoorlog herbouwde stadshart van Doetinchem. De lege plekken zijn opgevuld met hoofdzakelijk traditionalistische architectuur. Van linksboven naar rechtsonder: winkel-woonhuizen Simonsplein-Hamburgerstraat, Hotel de Graafschap aan de zuidzijde van het Simonsplein, Overling's Bank en winkel-woonhuizen Simonsplein-Waterstraat, winkel-woonhuizen in de Boliestraat.

Enkele voorbeelden van modernistische wederopbouwarchitectuur in het centrum, gebouwd in de jaren '60 van de 20^e eeuw.

Linksboven: Recent gesloopte showroom en voorlichtingsgebouw van de PGEM (Provinciale Geldersche Electriciteitsmaatschappij) in de Grutstraat.

Rechtsboven: Winkelpand van C&A op de hoek van de Hamburgerstraat en Raadhuisstraat.

Linksonder: Winkel, woning en magazijn van de fa. Meubelfabriek Mogendorff op de hoek van het Simonsplein en de Hamburgerstraat. Later vestigde De Twentsche Bank zich in een deel van het gebouw.

Luchtfoto uit 1962 van het noorden van Doetinchem, met in het midden de nog onbebouwde gronden in De Veentjes en de kruising van de Dr. Huber Noodtstraat en de Raadhuisstraat. Rechts de volkshuisvesting aan de Nieuweweg, Paul Krugerlaan en de vooroorlogse bebouwing aan de Steinlaan. Linksonder het Veemarkterrein.

Ontwikkeling van De Veentjes³

Bij de gewenste uitbreiding van de binnenstad na de Tweede Wereldoorlog liet de gemeente haar oog vallen op het gebied direct ten noorden van het stadscentrum. Hier lag namelijk nog de relatief grote, onbebouwde restructuur van De Veentjes. Het Uitbreidingsplan in Onderdelen 'De Veentjes' werd in 1959 door de gemeenteraad vastgesteld en beoogde een beter economisch en cultureel klimaat in Doetinchem te scheppen. Het plan was vooral ontworpen om ontwikkelingsmogelijkheden in de toekomst veilig te stellen. De gunstig gelegen bouwgronden boden ruimte voor extra stedelijke voorzieningen. De uitvoering begon in de tweede helft van de jaren '60. Om een rechtstreekse verbinding tot stand te brengen, werd een doorbraak geforceerd in het verlengde van de Heezenstraat (ten koste van enkele panden). De nieuwe verbindingsweg eindigde in een dwarsstraat (tracé Amphionstraat), waaraan in 1968 het Amphion Theater met Schouwburgplein werd gebouwd. De schouwburg was ontworpen door architect W. Davidse, die in 1976 ook het ontwerp zou verzorgen voor de nieuwe bibliotheek aan de Raadhuisstraat.

Uitbreidingsplan De Veentjes uit 1958-1960.

Tegenover de splitsing Plantsoenstraat-Heezenstraat maakte de bestaande villabebouwing in 1967 plaats voor een nieuw blok met winkels en bovenwoningen. In het 'Kernplan Doetinchem' uit 1975 werd De Veentjes aangewezen als uitbreidingslocatie voor winkelvevoorzieningen.

Eind jaren '70 startte men met de bouw van een winkelcentrum met woningen. Deze uitbreiding op De Veentjes bleek zowel ruimtelijk als economisch niet erg succesvol. In 2007 maakte de directeur van Schouwburg Amphion bekend dat er aan de Hofstraat een nieuw gebouw in gebruik

³ Meijel, L. van, *De Veentjes: quickscan cultuurhistorische waarden*, Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie, Nijmegen 2010.

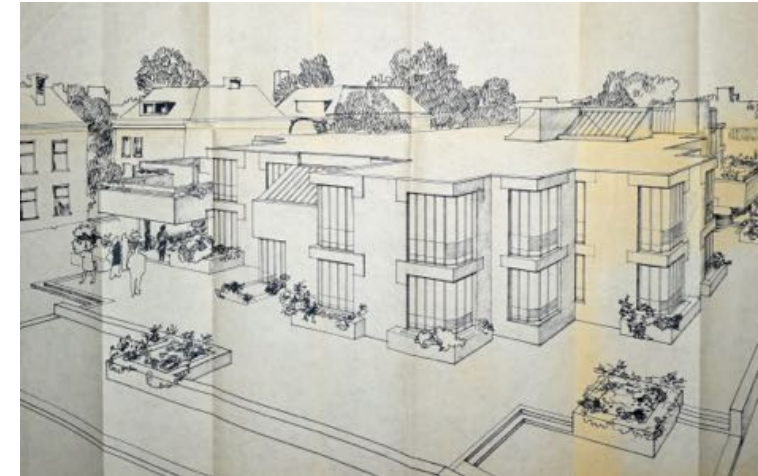
Foto uit 1978 van het op 19 april 1968 geopende Amphion Theater in het nieuwe stadsdeel De Veentjes.

genomen zou worden. De schouwburg op De Veentjes werd gesloopt en het nieuwe Amphion werd in 2010 geopend. Het winkelgebied is recent omgevormd tot woongebied in een parkachtige omgeving.

stadsvernieuwing in en rond de binnenstad

In de tweede helft van de 20^e eeuw was vooral langs de randen van het stadscentrum de verkrotting en verpaupering verder toegenomen. In het kielzog van de wederopbouw werd in het kader van de stadssanering en krotopruijing de meeste bebouwing in de voormalige walstraten gesaneerd. Voor een deel heeft nieuwbouw de ontstane gaten opgevuld, maar op

diverse plekken bieden open ruimten zicht op de 'achterkanten' van het bouwblok. De stad breidde zich inmiddels fors uit aan de andere oever van de Oude IJssel en het groeiende autogebruik stelde nieuwe eisen aan de bereikbaarheid en ontsluiting van het stadscentrum. Met de opening van de nieuwe Europabrug over de Oude IJssel in 1976 en de aansluitende Europaweg (ter plaatse van de gedempte buitengracht) in combinatie met de aanleg van een brede autoring op de Gaswal/IJsselkade Raadhuisstraat, werd tegemoet gekomen aan de eisen van de nieuwe tijd. De binnenstad transformeerde in een modern uitgaans- en winkelcentrum. De woonfunctie werd voor een belangrijk deel

Begin jaren '70 maakte de Haagse architect Wim Davidse een ontwerp voor een bibliotheek aan de Raadhuisstraat in structuralistische stijl.

teruggedrongen naar de stadsrand en naar de nieuwe uitbreidingswijken. Nijverheid en kleine industrieën verdwenen vrijwel geheel uit het centrum. Sinds 1965 vonden met name aan de stadsrand belangrijke ingrepen in het stedelijk weefsel van de binnenstad plaats. Enkele voorbeelden zijn: de totstandkoming van grootschalige woonbebouwing tussen de Gasthuisstraat en de IJsselkade en in de Kapoeniestraat, het bouwen van een winkelgalerij op de hoek van de Hamburgerstraat en Raadhuisstraat, de bouw van de Walveste en het Cultureel Centrum 'De Gruitpoort', de bouw van het appartementengebouw aan de

Waterstraat en de historiserende reconstructie van de bebouwing van het Lyceumkwartier aan de Burgemeester van Nispenstraat. Wijzigingen op structuurniveau betroffen de doorbraken van de Heezenpoort en de Catharinastraat, het aanleggen en bebouwen van de Van Capellenstraat en het doortrekken van de Nieuwstad naar de Raadhuisstraat. Op dit moment is de realisatie van een nieuw (horeca)plein ter plaatse van het gesloopte, voormalige voorlichtingsgebouw en showroom van de PGEM aan de Grutstraat in uitvoering.

Moderne winkel- en kantoorpanden uit ca. 1990 aan de Raadhuisstraat, een voorbeeld van relatief recente stadsvernieuwing aan de rand van het centrum. De foto is in 1998 genomen vanaf het gemeentehuis, in de binnenstad staan drie grote hijskranen.

BRONNEN EN LITERATUUR

literatuur

Boer, P. en K. van Dam, *Stadsrand Doetinchem: cultuurhistorische analyse en waardering van de buitenrand van het stadscentrum*, ARCX en SB4, 2012.

Boogman, J.C. en S. Oosterhaven, *Geschiedenis van Doetinchem*, Zutphen 1986.

Dinkla, A., en W.P. Nederkoorn jr., *Oud Doetinchem vanuit de lucht*, Hoogeveen z.j.

Meijel, L. van, *Cultuurhistorische verkenning binnenstad Doetinchem (1940-1965)*, Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie, Nijmegen 2009.

Meijel, L. van, *Cultuurhistorische verkenning woonwijken Doetinchem (1940-1965)*, Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie, Nijmegen 2010.

Meijel, L. van, *Binnenstad: quickscan cultuurhistorische waarden*, Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie, Nijmegen 2010.

Meijel, L. van, *De Veentjes: quickscan cultuurhistorische waarden*, Van Meijel adviseurs in cultuurhistorie, Nijmegen 2010.

afbeeldingen

Boer, P. en K. van Dam, *Stadsrand Doetinchem*.

Dinkla, A. en W.P. Nederkoorn, *Oud Doetinchem vanuit de lucht*.

Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers
Gelders Archief
Google Maps
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

3. ADRESSENLIJST

ADRES	WOONPLAATS	NUMMER	STATUS	FUNCTIE	ADVIES
Boliestraat 1, 1A en 3	Doetinchem	440	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Boliestraat 38	Doetinchem	144 en 155	CHW	Winkel met pakhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Burgemeester van Nispenstraat 2	Doetinchem	7	RM	Postkantoor met directeurswoning	n.v.t.
Burgemeester van Nispenstraat 6-12	Doetinchem	71	GM	Woonhuis	n.v.t.
Burgemeester van Nispenstraat 14	Doetinchem	48	GM	Woonhuis	n.v.t.
Burgemeester van Nispenstraat 19	Doetinchem	5	RM	Kerk en pastorie	n.v.t.
Dr Huber Noodtstraat 1-9	Doetinchem	432	Geen	Woonhuizen	Cultuurhistorisch waardevol
Ds. van Dijkweg 14	Doetinchem	50	GM	Boerderij	n.v.t.
Gasthuissteeg 2	Doetinchem	12	RM	Gasthuiskapel	n.v.t.
Gasthuisstraat 11	Doetinchem	337	CHW	Pakhuis	Niet geselecteerd
Gasthuisstraat 13	Doetinchem	331	CHW	Pakhuis	Niet geselecteerd
Grutstraat 1	Doetinchem	67	GM	Bankgebouw	n.v.t.
Grutstraat 3	Doetinchem	424	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Grutstraat 14	Doetinchem	70 en 135	GM	Winkel-woonhuis	n.v.t.
Grutstraat 16	Doetinchem	134	GM	Slagerij-woonhuis	n.v.t.
Grutstraat 31	Doetinchem	148	CHW	Kantoor PGEM	Niet geselecteerd
Grutstraat 43	Doetinchem	133	GM	Winkel (voorgevel)	n.v.t.

ADRES	WOONPLAATS	NUMMER	STATUS	FUNCTIE	ADVIES
Grutstraat 44	Doetinchem	68	GM	Woonhuis	n.v.t.
Grutstraat 45	Doetinchem	425	Geen	Winkel-woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Grutstraat 49	Doetinchem	69 en 79	GM	Woonhuis	n.v.t.
Hamburgerstraat 1	Doetinchem	441	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Hamburgerstraat 4-6 / Simonsplein 7-8	Doetinchem	426	Geen	Winkel, kantoor en woning	Cultuurhistorisch waardevol
Hamburgerstraat 12 X 01	Doetinchem	276	Geen	Trafo	Cultuurhistorisch waardevol
Hamburgerstraat 17	Doetinchem	136	GM	Winkel (voorgevel)	n.v.t.
Hamburgerstraat 71	Doetinchem	334	Geen	Bioscoop	Cultuurhistorisch waardevol
Heezenstraat 6	Doetinchem	442	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Heezenstraat 12-14	Doetinchem	332-333	Geen	Winkel-woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Hovenstraatje 8	Doetinchem	143	CHW	Telefooncentrale	Cultuurhistorisch waardevol
IJsselkade 30	Doetinchem	8	RM	Walmolen	n.v.t.
Kapoeniestraat 4	Doetinchem	80	GM	Woonhuis	n.v.t.
Kapoeniestraat 6	Doetinchem	82	GM	Woonhuis	n.v.t.
Kapoeniestraat 52	Doetinchem	302	Geen	Pakhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Korte Heezenstraat 1 en 1A	Doetinchem	443	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Korte Heezenstraat 3, 5 en 5A	Doetinchem	444	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Korte Heezenstraat 9A	Doetinchem	445	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Korte Heezenstraat 11	Doetinchem	446	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Korte Kapoeniestraat 1 B	Doetinchem	76	GM	Woonhuis	n.v.t.
Korte Kapoeniestraat tussen 3-5 en 9-11	Doetinchem	138	GM	Gevelstenen	n.v.t.

ADRES	WOONPLAATS	NUMMER	STATUS	FUNCTIE	ADVIES
Korte Kapoeniestraat 56	Doetinchem	13	RM	Woonhuis	n.v.t.
Nieuwstad 73	Doetinchem	137	GM	Pakhuis	n.v.t.
Nieuwstad 76	Doetinchem	6	RM	't Gevang	n.v.t.
Plantsoenstraat 73	Doetinchem	75	GM	Woonhuis	n.v.t.
Plantsoenstraat 75	Doetinchem	422	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Plantsoenstraat 77	Doetinchem	81	GM	Woonhuis	n.v.t.
Plantsoenstraat 81	Doetinchem	423	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Plantsoenstraat 83	Doetinchem	341	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Plantsoenstraat 87	Doetinchem	342	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Plantsoenstraat 89	Doetinchem	84	GM	Woonhuis	n.v.t.
Plantsoenstraat 91	Doetinchem	51	GM	Woonhuis	n.v.t.
Plantsoenstraat 93	Doetinchem	283	Geen	Woonhuis	Cultuurhistorisch waardevol
Raadhuisstraat 25	Doetinchem	370	Geen	Bibliotheek	Cultuurhistorisch waardevol
Simonsplein 3	Doetinchem	447	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Simonsplein 4	Doetinchem	448	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Simonsplein 9	Doetinchem	449	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Simonsplein 10	Doetinchem	450	CHW	Winkel-woonhuis	Niet geselecteerd
Simonsplein 12	Doetinchem	451	CHW	Hotel De Graafschap	Niet geselecteerd
Simonsplein 15-17	Doetinchem	147	CHW	Bankgebouw	Cultuurhistorisch waardevol
Simonsplein 25	Doetinchem	1	RM	Kerk	n.v.t.
Synagogestraat 3-7	Doetinchem	427	Geen	Woonhuizen	Cultuurhistorisch waardevol
Walstraat 37	Doetinchem	20	GM	Woonhuizen Gasthuis	n.v.t.
Walstraat 39	Doetinchem	21	GM	Woonhuizen Gasthuis	n.v.t.

ADRES	WOONPLAATS	NUMMER	STATUS	FUNCTIE	ADVIES
Walstraat 41	Doetinchem	72	GM	Woonhuizen Gasthuis	n.v.t.
Walstraat 43	Doetinchem	23	GM	Woonhuizen Gasthuis	n.v.t.
Walstraat 45	Doetinchem	22	GM	Woonhuizen Gasthuis	n.v.t.
Waterstraat 3	Doetinchem	452	CHW	Hotel De Graafschap	Niet geselecteerd
Waterstraat 11 (bij)	Doetinchem	368	Geen	Brug	Cultuurhistorisch waardevol
Waterstraat 28	Doetinchem	73	GM	Woonhuis	n.v.t.

4. CULTUURHISTORISCH WAARDEVOLLE PANDEN

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 144 en 155
Adres: Boliestraat 38, Gart Seevinckgang 2-10, 7001BC
Oorspronkelijke functie: Meubelmagazijn
Opdrachtgever: Maurits en Justus Mogendorff
Ontwerp- en bouwjaren: 1915
Architect: Architectenbureau Ovink Doetinchem
Datum: 22 januari 2020

inleiding

In 1913 stichtten Maurits en Justus Mogendorff een meubelmagazijn aan de Gart Seevinckgang. Uit december 1915 bleef een ontwerptekening voor nieuwbouw van het deel van het gebouw aan de Boliestraat bewaard, getekend door architectenbureau Ovink uit Doetinchem. Enkele jaren later vond aan de achterzijde een uitbreiding plaats met een pakhuis. Na de oorlog werd het bedrijf voortgezet aan Hamburgerstraat 6 en Simonsplein 8.

beschrijving

Op de hoek van de Boliestraat en de Gart Seevinckgang gebouwd pand, opgebouwd uit twee delen. Met de voorgevel aan de Boliestraat een gebouw op een rechthoekige plattegrond dat twee bouwlagen onder een mansardedak telt. Aan de achterzijde grenst hieraan een hoger bouwdeel, gebouwd op een min of meer vierkante plattegrond dat vier bouwlagen telt onder een plat dak. De bakstenen gevels zijn opgetrokken in schoon metselwerk. De gevels van het voorste deel worden aan de bovenzijde afgesloten met een geprofileerde gootlijst op klossen en een met geel siermetselwerk gedecoreerd fries. In de gevels zijn banden en stroken geel siermetselwerk opgenomen. De Vlaamse gevel aan de straatzijde is op de verdieping drie vensterassen breed. De vensters worden afgesloten met strekken. Boven de voormalige hijsopening is een houten hijsbalk aangebracht.

De voorgevel van het achterste deel aan de Gart Seevinckgang is drie vensterassen breed. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een gemetselde rollaag die afgedekt is met rode keramische muurafdekkingen. Daar onder is een fries uitgespaard. Hierop in reliëf in kalkzandsteen de teksten: 'MEUBELN ENGROS' (voorgevel) en 'Fa M. MOGENDORFF' (zijgevels) aangebracht. Onder de dakvoet van de in witte kalkzandsteen uitgevoerde achtergevel is het opschrift 'MEUBELN ENGROS' uitgespaard. Boven de voormalige hijsopeningen bevat de daklijst een stalen hijsbalk. De vensters zijn in licht verdiepte velden geplaatst en worden aan de boven- en onderzijde afgesloten met rollagen. Op de begane grond in het midden een brede dichtgezette bedrijfsdeur, afgesloten met een betonnen latei met daarin in reliëf het opschrift 'Fa M. MOGENDORFF'.

waardering

Boliestraat 38, Gart Seevinckgang 2-10 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

Het pand is sociaal-economisch van belang als representatief voorbeeld van de ontwikkeling van de groot- en detailhandel aan de rand van het stadscentrum van Doetinchem en vanwege de directe verwijzing naar de bedrijfsactiviteiten van de familie Mogendorff.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.5 en II.6)

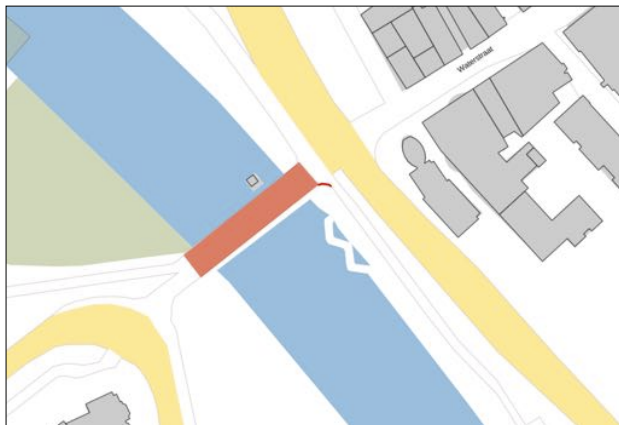
Het pand is van belang voor het oeuvre van architectenbureau Ovink, vormgegeven in een traditioneel-ambachtelijke bouwstijl met invloeden uit het rationalisme en neorenaissance. De uitbreiding is van belang als pakhuis met aan het expressionisme verwante decoraties in baksteen.

stedenbouwkundige waarde (III.4)

Het pand is van betekenis vanwege het dominante silhouet van de daken, met name het van opschriften voorziene achterste deel vormt een zeer herkenbaar onderdeel van het lokale stadsbeeld.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 368
Adres: Waterstraat - Gaswal
Oorspronkelijke functie: brug over de Oude IJssel
Opdrachtgever: Gemeente Doetinchem
Ontwerp- en bouwjaren: 1948-1951
Architect: Ingenieursbureau vh J. van Hasselt & de Koning, Nijmegen
Datum: 28 januari 2020

inleiding

De in 1937 over de Oude IJssel gebouwde hefbrug werd in 1945 door het terugtrekkende Duitse leger opgeblazen. Bovenstrooms werd door de geallieerden een baileybrug gebouwd die later voorzien werd van een hefdeel. Om de vrije scheepvaart te garanderen en het toenemende wegverkeer af te wikkelen werd in 1948 ter plaatse van de oude brug een nieuwe ophaalbrug ontworpen die eind januari 1951 in gebruik genomen werd.

beschrijving

De brug is opgebouwd uit twee vaste aanbruggen en een klap- of ophaalbrug. De brugdelen rusten op twee bakstenen landhoofden en twee bakstenen peilers in de rivier. De beide aanbruggen zijn van beton vervaardigd, de stalen ophaalbrug heeft vrijstaande hameestijlen en een balans met een geklonken balanskist. Het hefmechanisme via twee panamawielen wordt elektrisch aangedreven. Het val heeft een symmetrisch dwarsprofiel met een centrale rijbaan en daarnaast verhoogde fiets- en voetgangersstroken. Tegen de kantliggers van de brug is een leuning aangebracht, opgebouwd uit stalen profielen.

waardering

De brug over de Oude IJssel is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

De brug is een belangrijke schakel in de lokale infrastructuur en levert een belangrijke bijdrage aan de verbinding van de stadsdelen op de linker en rechter rivieroever en de bevaarbaarheid van de Oude IJssel. De brug verwijst verder naar de strijd in de nadagen van de tweede Wereldoorlog en de wederopbouw in de jaren daarna.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2 en II.6.)

Bij het ontwerp van de brug speelde naast een vrije doorvaarthoogte ook de esthetische waarde van het ontwerp een belangrijke rol. De brug is van belang voor het oeuvre van Ingenieursbureau vh J. van Hasselt & de Koning.

stedenbouwkundige waarden (III.1, III.4 en III.5)

De brug markeert de historische plaats waar de centrale as van de historische stad de rivier kruist en is in die zin stedenbouwkundig van groot belang. De brug vormt met de rivier een ensemble en levert vanwege de situering aan de rand van de stedelijke bebouwing een belangrijke bijdrage aan het stadsbeeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 432
Adres: Dr. Huber Noodstraat 1, 3, 5, 7 en 9, Hovenstraatje 1 en 3, 7001DS
Oorspronkelijke functie: geschakelde herenhuizen
Opdrachtgever: H. Geurden
Ontwerp- en bouwjaren: 1903
Architect: H. Geurden, Doetinchem
Datum: 30 januari 2020

inleiding

De Doetinchemse architect Hendrikus Geurden bouwde waarschijnlijk naar eigen ontwerp en voor eigen rekening in 1903 vijf geschakelde herenhuizen aan de Dr. Huber Noodstraat. In de middelste geveltop staat abusievelijk het jaartal 1908 als stichtingsjaar. Geurden hield deze huizen in bezit tot 1921.

beschrijving

Op een rechthoekige plattegrond gebouwd blok met geschakelde woningen met twee bouwlagen onder een afgeplat schilddak, gedekt met gesmoorde gegolfde Friese pannen. Aan de achterzijde verdiepingloze aanbouwen met een plat dak. In de voor- en zijschilden staat een reeks dakkapellen met een zinken tentdak. De voorgevel is 15 vensterassen breed. De middelste drie venstersassen en de eerste en laatste twee vensterassen zijn licht risalerend en afgesloten met een geschouderde tuitgevel. De in schoon metselwerk opgetrokken voor- en zijgevels hebben een horizontale geleiding met geprofileerde water- en cordonlijsten en een gootlijst boven een uitkragend fries opgebouwd uit siermetselwerk. Ter hoogte van de boven-, onder- en wisseldorpel van de vensters op de verdieping zijn gevelbanden in kalkzandsteen aangebracht. De vensteropeningen zijn afgesloten met segmentbogen, hanekammen en rondbogen met aanzet- en sluitstenen. In het fries van de linker topgevel is het opschrift 'Maurice' aangebracht.

waardering

Dr. Huber Noodstraat 1, 3, 5, 7 en 9 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (1.2 en 1.4)

De huizen zijn als complex van belang vanwege de herinnering aan de stadsuitbreiding van Doetinchem na de slechting van de vestingwerken in de tweede helft van de 19^e eeuw.

architectuurhistorische waarde (2.6)

Het pand is van belang als representatief en voor Doetinchem zeldzaam voorbeeld van complexmatig gebouwde geschakelde herenhuizen uit de vroege 20^e eeuw. De panden zijn als complex van belang vanwege de uniformiteit in massa en schaal en de esthetische kwaliteiten van het ontwerp in neorenaissance stijl. Het complex is verder van belang voor het oeuvre van de Doetinchemse architect Hendrikus Geurden.

stedenbouwkundige waarde (3.2 en 3.4)

Het huizenblok vormt aan de noordelijke uitvalsweg van de stad een belangrijke verbinding van het aaneengesloten ensemble van laat 19^e-eeuwse woonhuizen aan de Plantsoenstraat en de Burgemeester van Nispenstraat met de Dr. Huber Noodstraat. De woningen zijn verder van bijzondere beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 424
Adres: Grutstraat 3, 7001BW Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Woonhuis
Opdrachtgever: -
Ontwerp- en bouwjaren: 19^e eeuw
Architect: -
Datum: 17 januari 2020

inleiding

De verschijningsvorm van het voornam stadswoonhuis aan de Grutstraat is waarschijnlijk tot stand gekomen in de tweede helft van de 19e eeuw. Het casco is waarschijnlijk ouder. In het begin van de 19e eeuw woonde hier Hendrik Ketjen, die Officier ter Zee was. Vervolgens was het huis eigendom van likeurstoker Carel Ketjen. Van 1951 tot 1967 diende het pand als woon- en werkruimte van tandarts Hut. Later is het woonhuis bij het naastgelegen bankgebouw getrokken, waarbij de dakkapel, attiek en de consoles op de kroonlijst zijn verdwenen. Voor de entree lag oorspronkelijk een stoep.

beschrijving

Breed pand in de zuidelijke gevelwand van de Grutstraat, gebouwd op een rechthoekige plattegrond. De hoofdbouw aan de straat telt twee bouwlagen en een zolder onder een met gesmoorde muldenpannen gedekt (dwarsgeplaatst) schilddak. De voorgevel van vier vensterassen is asymmetrisch ingedeeld en deels opgetrokken in schoon metselwerk in kruisverband. De hoeken zijn uitgevoerd met gepleisterde hoekkettingen. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een omlopende geprofileerde lijst en aan de onderzijde door een hoge plint van hardsteen. Ter plaatse van de vensters steekt de plint iets uit met gedecoreerde velden. Rechts van het midden de entree in een gepleisterde vensteras. De gevelopeningen op de begane grond zijn voorzien van een omlijsting van smalle pilasters met gietijzeren kapiteeltjes, met daarboven een gebogen fronton met cartouche. De frontons sluiten met gepleisterde velden aan op de cordonlijst. De vensters op de verdieping zijn afgesloten met strekken waarop rijk gedecoreerde stucornamenten zijn geplaatst.

waardering

Grutstraat 3 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.4)

Het gebouw is van belang vanwege het herkenbare historische gebruik als voornam stadswoonhuis en vanwege de plaatselijke herinneringswaarde als woning van de welgestelde familie Ketjen.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6)

Het gebouw is een herkenbaar en in Doetinchem zeer zeldzaam voorbeeld van een voornam stadswoonhuis uit de 19^e eeuw met rijke decoraties in eclectische stijl. Het pand is van belang vanwege de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp, het materiaalgebruik en de ornamentiek.

stedenbouwkundige waarden (III.3 en III.4)

Het pand maakt deel uit van de bewaard gebleven historische bebouwing en verkaveling aan de Grutstraat en is vanwege de rijke vormgeving en de situering nabij de Catharinakerk van beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 425
Adres: Grutstraat 45, 7001BW Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Woonhuis
Opdrachtgever: -
Ontwerp- en bouwjaren: Late middeleeuwen en later
Architect: -
Datum: 17 september 2021

inleiding

De percelering van het westelijke deel van de Grutstraat vindt zijn oorsprong in de late middeleeuwen. Het huis is waarschijnlijk gebouwd of ingrijpend verbouwd in de 16^e- of 17^e eeuw. Uit deze periode bleef in ieder geval een deel van de verdiepingsbalklaag aan de achterzijde bewaard. Deze bestaat uit een eiken moerbalk waarin eiken kinderbinten zijn opgelegd. Bij de oplegging in de bouwmuren wordt de moerbalk ondersteund door gesneden sleutelstukken. De sleutelstukken zijn uitgevoerd met een rijk olijfprofiel met gedecoreerde voluten. De voorgevel met blokbepleistering is in het laatste kwart van de 19^e eeuw tot stand gekomen. Het pand grensde aan de linkerzijde oorspronkelijk aan een steeg die naar een achtergelegen open binnenterrein leidde. Deze steeg werd in de late 19^e eeuw overbouwd na de bouw van de huidige linker belending. De indeling op de begane grond is meerdere keren gemoderniseerd, waarbij doorbraken zijn gemaakt naar beide buurpanden.

beschrijving

Pand in de zuidelijke gevelwand van de Grutstraat, gebouwd op een rechthoekige plattegrond. Het huis telt twee bouwlagen onder een met gesmoorde pannen gedekt schilddak. De voorgevel is een gepleisterde lijstgevel met drie vensterassen die aan de bovenzijde wordt afgesloten door een kroonlijst. Op de verdieping is de gevel afgewerkt met een blokbepleistering met schijnvoegen. De vensters zijn aan de bovenzijde afgesloten met gepleisterde strekken. Centraal in het voorste dakschild is een houten dakkapel geplaatst die door de kroonlijst en goot steekt.

waardering

Grutstraat 45 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.1)

Grutstraat 45 is van plaatselijke betekenis als pand met bewaard gebleven onderdelen van een laatmiddeleeuws casco. Het pand is van cultuurhistorisch belang vanwege de tastbare herinnering aan de ontwikkeling en bebouwing van Doetinchem na de grote stadsbrand van 1527.

architectuurhistorische waarde (II.3, II.5, II.6, II.7 en II.8)

Het pand is van belang als herkenbaar en voor Doetinchem zeer zeldzaam voorbeeld van stadswoonhuis, waarvan de hoofdconstructie (deels) teruggaat tot de 16^e- of 17^e eeuw. Het pand is van belang vanwege de geschiedenis van de bouwtechniek, de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis en is van grote bouwhistorische waarde vanwege de ouderdom van de samengestelde eiken verdiepingsbalklaag.

stedenbouwkundige waarden (III.2 en III.3)

Het huis is van betekenis vanwege de situering in het deel van de Grutstraat waarvan de percelering en bebouwing teruggaat tot de late middeleeuwen en welke niet door oorlogsgeweld, wederopbouw en stadssanering in de vorige eeuw is aangetast.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 426
Adres: Hamburgerstraat 4 en 6 / Simonsplein 7-8, 7001AK Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Winkel, bank en woning
Opdrachtgever: H.W. Smits (1919) en Fa. Mogendorff (1952 en 1961)
Ontwerp- en bouwjaren: 1919 en 1952 (nr. 6) en 1961 (nr. 4)
Architect: B. Ovink (1919), G.A.H. Clerx en H.J.L. Ovink jr. (1961)
Datum: 17 januari 2020

inleiding

Het bouwblok tussen de Hamburgerstraat en de Boliestraat werd in maart 1945 door het geallieerde bombardement vrijwel geheel verwoest, net als een groot deel van de rest van de binnenstad. De bebouwing op de hoek van de Hamburgerstraat en de Markt (Simonsplein) bleef echter totale verwoesting bespaard. Aan de Hamburgerstraat (nr. 6) was hier in 1919 het modemagazijn van G.J. Keller grondig verbouwd met o.a. een nieuwe voorgevel van de winkel. Het ontwerp was van Bernard Ovink. De aangrenzende bebouwing op de hoek werd in 1949 door de gemeente onteigend en uiteindelijk gesloopt om de wederopbouw van het blok aan de Markt met een teruggeschoven rooilijn mogelijk te maken. Op deze prominente plek vestigde zich de grote Doetinchemse meubelzaak van de firma Mogendorff. Het bedrijf was voor de Tweede Wereldoorlog gevestigd aan de Gart Seevinckgang/Boliestraat. Eigenaren Maurits Mogendorff (1868-1941) en Justus Mogendorff (1897-1943) werden tijdens de oorlog door de Duitse bezetters gedeporteerd naar Sobibor en zijn daar omgekomen. Na de bevrijding werden de bedrijfsactiviteiten van de meubelzaak voortgezet aan de Hamburgerstraat. Daartoe werd eerst Hamburgerstraat 6 in gebruik genomen als winkel met toonzaal. Er volgde een verbouwing in 1952, waarbij de huidige gevelindeling boven de begane grond tot stand kwam. In de jaren daarna ontwikkelt de firma Mogendorff meerdere plannen voor uitbreiding op de hoek van de Markt (nr. 4). In 1961 verrijst hier uiteindelijk modernistische nieuwbouw, met op de begane grond links een uitbreiding van de winkel en rechts een vestiging van de Twentsche Bank. Op de verdiepingen worden magazijnen en bovenwoningen gemaakt. Later was hier de Graafschapbode gevestigd.

beschrijving

Hamburgerstraat 6 is gebouwd op een rechthoekige plattegrond en telt drie bouwlagen onder een plat dak. De voorgevel bevat op de begane grond een moderne winkelpui. De verdiepingen worden grotendeels ingenomen door een dubbele rij van vijf grote houten vensters in een betonnen kader. De vensters op de tweede verdieping zijn uitgevoerd als vierruits vensters. De borstweringen tussen deze vensters zijn voorzien van kleine ruitvormige decoraties. Rondom het betonnen kader is de gevel opgetrokken in schoon metselwerk, aan de bovenzijde afgesloten met een betonnen lijst die in het midden onderbroken wordt en een flauw hellend 'fronton' vormt. In de top is expressionistisch siermetselwerk aangebracht: tandlijst onder de daklijst, siermetselwerk in vijf getrapte toelopende velden in de top en smalle verticale stroken met overhoeks geplaatste bakstenen op de eerste en tweede verdieping. In de top zijn gepleisterde blokken aangebracht in de hoeken en in het middelste veld siermetselwerk (met een opening voor een vlaggenmast). De rechter zijgevel is aan de voorzijde opgetrokken met groen-grijs geglazuurde bakstenen.

Hamburgerstraat 4 / Simonsplein 7-8 is gebouwd op een L-vormige plattegrond en telt drie bouwlagen onder een plat dak. Het volume waarin de verdiepingen ondergebracht zijn onderscheidt zich van de teruggiggende winkelzone op de begane grond. De pui op de begane grond zijn gemoderniseerd. De bovenbouw rust op de uitkragende verdiepingvloer van gewapend beton. De voorgevel bestaat in zijn geheel uit een vliesgevel met grote gekoppelde vensters in een aluminium raamwerk. De vensters zijn om en om voorzien van naar buiten kleppende middenramen. Op drie plaatsen geven dubbele deuren toegang tot een klein balkon. De linker en rechter zijgevel zijn opgetrokken in zandkleurig geglazuurde bakstenen, met in de linker zijgevel twee liggende vensters in een opgelegd kader.

waardering

Hamburgerstraat 4 en Hamburgerstraat 6 / Simonsplein 7-8 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.1, I.2, I.3 en I.4)

Hamburgerstraat 4 / Simonsplein 7-8 is van belang vanwege de tastbare herinnering aan de wederopbouw van de Doetinchemse binnenstad na de geallieerde bombardementen in maart 1945. Het verschil tussen de grotendeels in de jaren '50 in traditionalistische stijl gebouwde panden aan het Simonsplein en de modernistische nieuwbouw voor de firma Mogendorff uit 1961 geeft blijk van een architectuurhistorische (vernieuwende) ontwikkeling in de eindfase van de wederopbouw van het centrum. Het complex als geheel is van belang vanwege de herinnering aan de ontwikkeling van de grote Doetinchemse meubelzaak Mogendorff, die zich na de dood van de joodse eigenaren Maurits en Justus Mogendorff vestigde op deze prominente plek aan het Simonsplein.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6, II.7 en II.8)

Hamburgerstraat 4 / Simonsplein 7-8 is van belang als zeldzaam en gaaf bewaard gebleven voorbeeld van een modernistisch winkelpand (met bank) met bovenwoningen. Het pand is van belang vanwege het vernieuwende ontwerp uit 1961 van het Doetinchemse architectenbureau van G.A.H. Clerx en H.J.L. Ovink jr. en vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, het materiaalgebruik en voor de geschiedenis van de architectuur, bouwhistorie en bouwtechniek.

Hamburgerstraat 6 is van belang als herkenbaar en in Doetinchem zeldzaam voorbeeld van een groot winkelpand uit het interbellum in expressionistische stijl, met vensterindeling uit 1952. Het pand is van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, het materiaalgebruik en de detaillering. Het gebouw vormt een wezenlijk onderdeel van het oeuvre van de in Doetinchem zeer bekende architect B. Ovink. Het complex als geheel is van belang vanwege de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis op deze locatie.

stedenbouwkundige waarden (III.1, III.2, III.3, III.4 en III.5)

Hamburgerstraat 6 vormt samen met Hamburgerstraat 4 / Simonsplein 7-8 een waardevol ensemble vanwege de historisch-ruimtelijke relatie. Het complex is vanwege de situering op de hoek van het Simonsplein en vanwege de onderscheidende bouwvolumes en vormgeving zeer beeldbepalend voor het ruimtelijke beeld ter plaatse. Het hoekpand uit 1961 vormt de laatste opvulling van de na de Tweede Wereldoorlog herbouwde zuidelijke gevelwand van het Simonsplein.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 276
Adres: Hamburgerstraat 12 X 01, 7001AK Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Transformatorhuisje
Opdrachtgever: PGEM
Ontwerp- en bouwjaren: 1954
Architect: PGEM (in eigen beheer)
Datum: 8 januari 2020

inleiding

Gedurende de wederopbouw van de Doetinchemse binnenstad na de Tweede Wereldoorlog wijzigde men de indeling van het grotendeels verwoeste bouwblok tussen de Markt (Simonsplein), Hamburgerstraat en Boliestraat. Vanuit de bestaande Hoopensteeg werd (naar moderne inzichten) dwars door het nieuwe bouwblok een expeditiestraat aangelegd, zodat de bevoorrading van de winkels niet langer in de winkelstraten zelf plaatsvond. Ter verbetering en uitbreiding van het bestaande laagspanningsnet bouwde de NV Provinciale Geldersche Electriciteits Maatschappij (PGEM) in 1954 in de expeditiestraat een nieuw transformatorhuisje.

beschrijving

Trafohuisje op een nagenoeg rechthoekige plattegrond en afgedekt met een plat dak van gewapend beton met dakoverstek. Op het dak staat een gemetselde ventilatieschacht onder plat dak met rondom ventilatieroosters. De gevels zijn opgetrokken in schoon metselwerk in Noords verband. De plintzone is afgesloten met een betonband. Het interieur is ingedeeld in drie ruimten, een ondiepe laagspanningsruimte aan de oostzijde, een hoogspanningsruimte aan de westzijde en een transformatorruimte aan de zuidzijde. Deze ruimtes zijn afzonderlijk toegankelijk via vlakke stalen deuren in een betonnen kader. Bovenin de gevels zijn vierkante vensters geplaatst in een betonnen kader, gevuld met kathedraalglas. Onder de dakrand bevinden zich kleine liggende ventilatieroosters.

De westgevel bevat links de toegang tot de hoogspanningsruimte. Rechts springt de gevel in, ter plaatse van een betonnen bordes met deur naar de transformatorruimte. De noordgevel bevat links de toegangsdeur naar de laagspanningsruimte. Bovenin de gevel is een modern ventilatierooster geplaatst. De oostgevel en de zuidgevel zijn behoudens de kleine vierkante vensters aan de oostzijde blind, met aan de zuidzijde centraal het opschrift PGEM in smeedijzeren letters.

waardering

Hamburgerstraat 12 X 01 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2)

Het transformatorhuisje is van belang als uitdrukking van de groei en de ontwikkeling van het Provinciale elektriciteitsnet.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.6 en II.7.)

Het transformatorhuisje is van belang als gaaf bewaard voorbeeld van een standaardontwerp van de PGEM in traditionalistische bouwstijl. Het pand is verder van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp en het materiaalgebruik.

stedenbouwkundige waarden (III.1, III.2, III.3 en III.5)

Het transformatorhuisje is van belang als beeldbepalend onderdeel van de expeditiestraat in het bouwblok tussen het Simonsplein, de Hamburgerstraat en de Boliestraat. Deze stedenbouwkundige structuur is na de Tweede Wereldoorlog tot stand gekomen en vormde een wezenlijk onderdeel van het wederopbouwplan van de binnenstad.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 334
Adres: Hamburgerstraat 71, 7001AJ Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Bioscoop
Opdrachtgever: Bioscoop Maatschappij "Luxor"
Ontwerp- en bouwjaren: 1934
Architect: B. Ovink
Datum: 7 januari 2020

inleiding

De voormalige bioscoop aan de Hamburgerstraat is in 1919 gebouwd voor de bioscoopmaatschappij "Luxor" en heeft tot in de jaren '80 van de 20^e eeuw als zodanig gefunctioneerd. Het ontwerp is gemaakt door architect Bernard Ovink van het architectenbureau H.J.L. Ovink en Zoon. Oorspronkelijk was de onderpui voorzien van vier entree's met centraal een dubbele toegang. De rechter deur gaf toegang tot de bioscoopzaal op de begane grond. De entreehal aan de voorzijde bevatte tevens het trappenhuis dat het balkon ontsloot. De onderpui is later meerdere malen vernieuwd. Ook het oorspronkelijke bioscoopinterieur heeft plaats gemaakt voor een nieuwe indeling ten behoeve van opeenvolgende winkels.

beschrijving

Voormalige bioscoop, gebouwd op een rechthoekige plattegrond, voorzien van een schilddak aan de voorzijde en zadeldaken aan de achterzijde. In het voorste dakschild is een gemoderniseerde dakkapel opgenomen. De voorgevel is opgetrokken in schoon metselwerk in kruisverband (later groen geschilderd). De gevel kent een sterke verticale geleding in drie vensterassen (één brede in het midden en twee smalle aan weerszijden) en wordt aan de bovenzijde afgesloten door een bakgoot op eenvoudige houten klossen. De gevel is voorzien van smalle vensteropeningen met gestileerde lekdorpels en lateien. Deze vensteropeningen zijn verdiept aangebracht in terugliggende gevelvlakken en gescheiden door lisenen. Elke vensteras is aan de bovenzijde afgesloten met een doorlopende gedecoreerde latei. De decoratieve onderdelen, waaronder de decoraties in vierkant bovenin de gevel, zijn uitgevoerd in expressionistische stijl (invloeden van art deco en Amsterdamse School). De achtergevel is grotendeels blind en gepleisterd.

waardering

Hamburgerstraat 71 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

Het gebouw is van groot belang vanwege de tastbare herinnering aan de oudste bioscoop van Doetinchem (Luxor), die hier vanaf 1919 was gevestigd. Het pand herinnert aan de ontwikkeling van de moderne massacultuur in Doetinchem en de enorme toename van filmvertoning in vaste (nieuw gebouwde) bioscopen na de Eerste Wereldoorlog.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6)

Het pand is een zeldzaam en relatief gaaf bewaard representatief voorbeeld van een bioscoop van Luxor uit het interbellum. Het gebouw is van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, het materiaalgebruik en de ornamentiek. De voormalige bioscoop vormt een belangrijk onderdeel van het oeuvre van de in Doetinchem zeer bekende architect Bernard Ovink.

stedenbouwkundige waarden (III.2)

Het pand maakt onderdeel uit van de bebouwing van de Hamburgerstraat van voor de Tweede Wereldoorlog en is vanwege de vormgeving van beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 332-333
Adres: Heezenstraat 12-14, 7001BR
Oorspronkelijke functie: onbekend
Opdrachtgever: Dhr. Liewes (verbouwing 1905)
Ontwerp- en bouwjaren: Onbekend, verbouwing onderpui in 1905
Architect: Architectenbureau Ovink Doetinchem
Datum: 24 januari 2020

inleiding

De percelering van het huizenblok omsloten door Nieuwstad, Heezenstraat en Korte Heezenstraat vindt zijn oorsprong in de late middeleeuwen. Bij de bombardementen in het voorjaar van 1945 is dit deel van de stad niet direct getroffen, de kern van de bebouwing ter plaatse is ontstaan na de grote stadsbrand van 1527. Uit 1905 bleef een ingekleurde ontwerptekening van een nieuwe winkelpui bewaard, getekend door architectenbureau Ovink uit Doetinchem. Ovink tekende voor Liewes een nieuwe pui met in de toegangsportiek de voordeuren van twee winkels.

beschrijving

Het huis is gebouwd op een rechthoekige plattegrond en telt twee bouwlagen onder een dwars geplaatst zadeldak. Het dak is gedekt met gesmoorde oud-Hollandse dakpannen. De symmetrisch ingedeelde voorgevel is opgetrokken in schoon metselwerk (geschilderd) en wordt aan de bovenzijde afgesloten met een kroonlijst. De gevel wordt links en rechts beëindigd met pilasters, afgewerkt met een blokpleistering. De begane grond wordt over de gehele breedte ingenomen door een later gewijzigd winkelpui, links en rechts beëindigd met gemetselde pilasters met siermetselwerk. De bovenliggende gevel wordt opgevangen door een samengestelde ijzeren I-ligger, links en rechts van de portiek ondersteund door gietijzeren kolommen. Dit kader is ingevuld met links en rechts een brede etalage met links en rechts van de centrale portiek kwartronde puien op een lage gemetselde borstwering. Deze etalagevensters zijn voorzien van afgeschoorde gedeelde bovenlichten, waarvan de openingen afgesloten zijn met keperbogen en gevuld zijn met gekleurd glas-in-lood in een geometrisch patroon. Op de verdieping heeft de gevel drie ongedeelde schuifvensters, waarvan de bovenlichten gevuld zijn met eenvoudig gekleurd glas-in-lood. Deze vensters zijn aan de bovenzijde afgesloten met segmentbogen en aan de onderzijde met lekdorpels.

waardering

Heezenstraat 12-14 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.3)

Het huis is van belang als bewaard gebleven voorbeeld van een aan het begin van de vorige eeuw gemoderniseerd winkelpand.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2 en II.3)

Het huis is vanwege de in 1905 ontworpen winkelpui van belang voor het oeuvre van architectenbureau Ovink. Deze winkelpui is vormgegeven in een destijds populaire stijl met een mix aan herkenbare elementen uit het eclecticisme en de art-nouveau in combinatie met eigentijdse materialen en constructieprincipes.

stedenbouwkundige waarde (III.2)

Het huis is van betekenis vanwege de situering in een huizenblok waarvan de bebouwing is ontstaan na de grote stadsbrand van 1527 en dat niet door oorlogsgeweld, wederopbouw en stadssanering in de vorige eeuw aangetast is.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 143
Adres: Hovenstraatje 8, 7001LD Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Telefooncentrale
Opdrachtgever: PTT
Ontwerp- en bouwjaren: ca. 1949, 1966 en 1975
Architect: G. Pothoven
Datum: 17 januari 2020

inleiding

De telefoondienst was in Doetinchem aanvankelijk ondergebracht in het uit 1920 daterende postkantoor aan de Burgemeester van Nispenstraat. Vanwege de automatisering van het telefoonnet, de groei daarvan en de regiofunctie van Doetinchem, had de PTT na de Tweede Wereldoorlog behoefte aan een grote telefooncentrale in de stad. Kort voor 1950 kwam aan het Hovenstraatje straat een nieuw telefoongebouw tot stand naar ontwerp van architect G. Pothoven uit Amersfoort. De telefooncentrale bestond oorspronkelijk uit één rechthoekige vleugel (zuidzijde). Deze werd in 1966 uitgebreid met een tweede vleugel (oostzijde) naar plannen van C.A. Wijnhorst van de Rijksgebouwendienst. Een derde vleugel (westzijde) kwam in 1975 tot stand, ontworpen door het architectenbureau van G. Pothoven (1915-1997). De straalmast verrees in 1987.

beschrijving

Telefooncentrale, gebouwd op een T-vormige plattegrond met boven een kelder twee bouwlagen en een zolder onder met rode opnieuw verbeterde Hollandse pannen gedekte zadeldaken en een schilddak. De twee latere vleugels aan de oost- en westzijde zijn onder een kleine hoekverdraaiing geplaatst, zodat de hoekvertanding van het oorspronkelijke gebouw zichtbaar is. Op de nok van de zuidvleugel staat een gemetselde schoorsteen met spaarvelden. De gevels zijn boven een plint opgetrokken in schoon metselwerk in Noords verband en worden aan de bovenzijde afgesloten met getrapt uitkragende rollagen. Op de hoeken vormen uitkragende blokken 'hoekpilasters'. De zuidelijke en oostelijke kopgevels zijn uitgevoerd als topgevel met bakstenen fronton. De voorgevel van de zuidvleugel bevat centraal op de begane grond een kunststenen entreeportaal met koperen dakje. Daarboven een hoog verticaal venster in kunststenen omlijsting ter plaatse van het trappenhuis. Decoratieve vensters aan de linkerzijde en rechts naast de entree een omkaderde tegel met het logo van de PTT. In het fronton een boogvenster met roede verdeling. Op de begane grond en de verdieping van de oost- en westgevel van de zuidvleugel bevinden zich kleine en grote rechthoekige vensters in kunststenen omlijstingen. De achtergevel van de zuidvleugel sluit aan bij de noordgevels van de latere uitbreidingen en bevat op de verdieping een hoog laad- en losluik met hijsbalk en op de begane grond vensters met kunststenen omlijsting.

waardering

Hovenstraatje 8 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

Het gebouw is van belang vanwege de ontwikkeling in het telefoonverkeer in de loop van de 20^e eeuw en de regiofunctie die Doetinchem daarin vervulde.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6)

Het gebouw is een herkenbaar en relatief gaaf bewaard voorbeeld van een vroeg-naoorlogse telefooncentrale in Delftse Schoolarchitectuur met klassieke stijlinvloeden. De latere uitbreidingen zijn in dezelfde stijl vormgegeven. De telefooncentrale is van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, het materiaalgebruik en de ornamentiek. Het gebouw vormt een belangrijk onderdeel van het oeuvre van architect G. Pothoven uit Amersfoort.

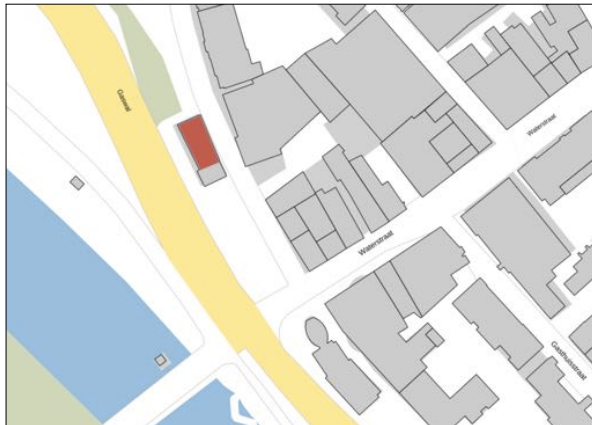
stedenbouwkundige waarden (III.5)

De telefooncentrale is vanwege het bouwvolume en de vormgeving van beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse en vormt vanwege de historisch-functionele relatie een ensemble met het voormalige postkantoor aan de Burgemeester van Nispenstraat.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 302
Adres: Kapoeniestraat 52, 7001CB
Oorspronkelijke functie: stalling en pakhuis
Opdrachtgever: J. Sachtleven N.V.
Ontwerp- en bouwjaren: kort voor 1911
Architect: onbekend
Datum: 24 januari 2020

inleiding

Johanna Gerharda van Hengel, weduwe van Gerrit Hendrik Sachtleven, stichtte in 1867 een kruidenierszaak in de Waterstraat. De winkel breidde snel uit en Sachtleven richtte zich daarnaast tevens op de handel in granen en veevoerders. Later had men ook een koffiebranderij. Het veevoer werd met een eigen bezorgdienst rondgebracht. De paarden en wagens waren ondergebracht in een kort voor 1911 tegenover de winkel in de Kapoeniestraat gebouwde schuur.

beschrijving

De schuur is gebouwd op een rechthoekige plattegrond en telt één bouwlaag onder een zadeldak. De beide topgevels worden afgesloten met overstekende windveren met waterborden. De gevels zijn opgetrokken in schoon metselwerk in kruisverband. De voorgevel heeft een gepleisterde plint en wordt afgesloten met een goot op klossen. In het voorste dakschild zijn drie forse dakkapellen met overstekende zadeldaken en met pakhuisdeuren die de goot onderbreken geplaatst. De gevel heeft openingen met verschillende afmetingen, afgesloten met lateien opgebouwd uit ijzeren profielbalken. In de tusselliggende muurdammen zijn twee kleine vensters met ramen met een roedeverdeling aangebracht. In de beide topgevels zijn gietijzeren rozetvensters geplaatst. De achtergevel bevat drie kleine gevelopeningen onder segmentbogen met in de linker een gietijzeren venster met roedeverdeling.

waardering

Kapoeniestraat 52 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

Het pand is sociaal-economisch van belang als representatief voorbeeld van de ontwikkeling van de groot- en detailhandel in het stadscentrum van Doetinchem en vanwege de directe verwijzing naar de bedrijfsactiviteiten van de familie Sachtleven.

architectuurhistorische waarde (II.6)

De schuur is van belang als utilitair vormgegeven kleinschalig bedrijfsgebouw met als functie pakhuis en paarden- en wagenstalling.

stedenbouwkundige waarde (III.2 en III.4)

Het pand is van betekenis vanwege de situering aan de rand van het stadscentrum nabij de Oude IJssel die verbonden is met de economische ontwikkeling van de stad in de tweede helft van de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw. De schuur levert vanwege de solitaire situering aan de rand van de stedelijke bebouwing een belangrijke bijdrage aan het stadsbeeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 422, 423, 341 en 283
Adres: Plantsoenstraat 75, 81, 83-85 en 93, 7001AB Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Woonhuizen
Opdrachtgever: Doetinchemse Bouwmaatschappij (75, 81, 83-85) en P.G. Roodhuyzen (93)
Ontwerp- en bouwjaren: 1886 en later
Architect: H.J.L. (Jan) Ovink sr.
Datum: 7 januari 2020

inleiding

De Plantsoenstraat is in de tweede helft van de 19^e eeuw ontstaan ter plaatse van de geslechte stadswal en de gedempte buitengracht. De terreinen aan de noordzijde van de buitengracht waren daarvoor in gebruik als tuin met op twee plaatsen een (thee)koepel. Na de aanleg van een plantsoen op de voormalige vestinggronden tussen de straat en de binnengracht/stadsrand verrezen omstreeks 1885 aan de noordzijde van de Plantsoenstraat zeven vrijstaande woonhuizen voor welgestelde inwoners. Kort daarna aan de oostzijde van Plantsoenstraat 77 nog twee huizen gebouwd, zodat hier een rijtje van drie woonhuizen ontstond. Bijna alle villa's werden gebouwd in opdracht van de Doetinchemse Bouwmaatschappij, alle naar ontwerp van stadsarchitect H.J.L. (Jan) Ovink (1836-1925) in eclectische stijl. Tot in de eerste helft van de 20^e eeuw stroomde aan de oostzijde van de Plantsoenstraat de Slinge langs het plantsoen, met een bruggetje ter hoogte van de huidige Raadhuisstraat. De beek mondde voorheen uit in de in 1934 gedempte binnengracht en is later 'gerioleerd'.

beschrijving

Hieronder volgt een korte beschrijving per pand. De overige villa's aan de Plantsoenstraat maken eveneens deel uit van het historisch ensemble, maar zijn beschermd als gemeentelijk monument.

Plantsoenstraat 75

Vrijstaand woonhuis van twee bouwlagen en een zolder onder een met gesmoorde keramische pannen gedekt schilddak. De gevels met cordonlijst zijn boven een gepleisterde plint opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband. De hoeken zijn voorzien van pilasters die doorlopen in de geprofileerde en gekorniste kroonlijst. In de hoekpilasters zijn banden van grijsbruine steen aangebracht. Deze steen is tevens toegepast in de segmentbogen van de gevelopeningen in de zijgevels. De voorgevel is asymmetrisch ingedeeld met vier vensterassen en links van het midden de hoofdentree. Deze bevat een dubbele houten paneeldeur met bovenlicht en gietijzeren roosters. De vensters in de voorgevel zijn voorzien van persiënnes en gepleisterde hoek- en sluitstenen in de segmentbogen. De borstweringen onder de vensters op de verdieping zijn gevuld met balusters. In de linker zijgevel bevindt zich centraal op de begane grond een zij-entree, verder twee vensters en op zolderniveau een rond venster met stervormige tracering. De rechter zijgevel is behoudens één venster op de begane grond blind. De aanbouw aan de achterzijde is later tot stand gekomen. De eerste bewoner van de villa was Dr. Schwartz, verbonden aan het Lyceum. Latere bewoners waren predikant V. Stuart en T. Zadelhoff. Na de Tweede Wereldoorlog is het pand in gebruik genomen als arbeidsbureau. Later is de villa betrokken door makelaardij Ten Cate/Ten Hag.

Plantsoenstraat 81

Woonhuis van twee bouwlagen en een zolder onder een met gesmoorde keramische pannen gedekt schilddak. De voorgevel met cordonlijst is opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband en wordt afgesloten met een geprofileerde kroonlijst. De voorgevel is asymmetrisch ingedeeld met drie vensterassen en rechts op de begane grond de hoofdentree, toegankelijk via twee hardstenen treden en bestaande uit dubbele houten paneeldeuren met bovenlicht. Vensters voorzien van persiënnes en gepleisterde hoek- en sluitstenen. In het pand was in 1887 een school voor M.U.L.O. gevestigd.

Plantsoenstraat 75, 79, 81, 83-85 en 93
(422, 423, 341 en 283)

Plantsoenstraat 75

Plantsoenstraat 81

Plantsoenstraat 83-85

Pand van twee bouwlagen en een zolder onder een met rode muldenpannen gedekt schilddak. Op het dak staan aan de achterzijde twee gemetselde schoorstenen. Tegen de rechter zijgevel staat een éénlaagse aanbouw uit 1912 op een taps toelopende plattegrond. Dit is de voormalige werkplaats/garage van rijwielabriek De Pijl van B. Bulten, later entree van de bank. De voorgevel is uitgevoerd in schoon metselwerk in kruisverband en is later wit geschilderd. De gevel is symmetrisch ingedeeld met vier vensterassen en lisenen in het midden en op de hoeken. Op de hoeken kragen de lisenen uit en steken ze als torentjes boven de gootlijst uit. Onder de dakrand en ter markering van de verdieping zijn uitkragende tandlijsten aangebracht. De vensters zijn voorzien van segmentbogen en steenachtige onderdorpels met op de begane grond bakstenen lekdorpels. De vensters zijn op de begane grond uitgevoerd als stolpvensters met tweeruits bovenlichten en op de verdieping als zesruits vensters met geprofileerde middenstijl. In de voorgevel van de rechter aanbouw is in 1951 een houten toegangsdeur met bovenlicht opgenomen in een zwaar betonnen kader. Ook de betonnen daklijst dateert uit deze periode. Nadat hier in 1891 een kweekschool werd ondergebracht was (een deel van) het pand vanaf 1912 in gebruik als rijwielabriek en showroom van B. Bulten. Later was hier een kleuterschool ondergebracht. In 1952 kwam er een vestiging van Overlings Bank, later Nutsspaarbank.

Plantsoenstraat 93

Vrijstaand woonhuis van twee bouwlagen en een zolder onder een met gesmoorde keramische pannen gedekt schilddak. Linksvoor is op het dak een classicistisch vormgegeven dakkapel geplaatst. De gevels zijn boven een gepleisterde plint opgetrokken in roodbruine baksteen in kruisverband met banden, ontlastingsbogen en siermetselwerk in de boogtrommels in bruinrijze steen. De gevels zijn afgesloten met een kroonlijst. De voorgevel springt aan de rechterzijde in en bevat centraal de hoofdentree. In de linker zijgevel bevindt zich centraal een zij-entree en op zolderniveau een rond venster met stervormige tracering. Op verdiepingsniveau is hier in 1967 een venster dichtgezet. De huidige erker in de rechter zijgevel en de aanbouw aan de achterzijde zijn relatief recent tot stand gekomen. Het woonhuis van P.G. Roodhuysen is vanaf 1911 achtereenvolgens in gebruik geweest als pastorie van de Evangelische Lutherse Gemeente, als praktijk met woning van tandarts H.C. Visser (1942-1946), als zusterhuis van het nabijgelegen Algemene Ziekenhuis (1951-1967?) en als bankgebouw van de Nederlandsche Middenstandsbank.

waardering

Plantsoenstraat 75, 81, 83-85 en 93 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.1, I.2 en I.4)

De woonhuizen zijn als complex van belang vanwege de herinnering aan één van de vroegste stadsuitbreidingen van Doetinchem na de slechting van de vestingwerken in de tweede helft van de 19e eeuw. De panden zijn daarnaast individueel van belang vanwege de diverse gebruiksgeschiedenis, van woonhuis tot school, bedrijf en bankgebouw.

Plantsoenstraat 83-85

Plantsoenstraat 93

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6)

De woonhuizen zijn van belang als representatief en voor Doetinchem zeer zeldzaam voorbeeld van aaneengesloten villabebouwing uit de late 19^e eeuw. De panden zijn als complex van belang vanwege de gelijkvormige massa-opbouw en schaal. De panden zijn op individueel niveau in verschillende gradaties van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp en vanwege de detaillering in eclectische stijl. Plantsoenstraat 83-85 is van belang vanwege de afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis. De woonhuizen vormen verder een zeer belangrijk onderdeel van het oeuvre van de in Doetinchem zeer bekende (stads)architect H.J.L. (Jan) Ovink.

stedenbouwkundige waarden (III.2, III.3 en III.5)

De panden vormen een zeer belangrijk onderdeel van het gaaf bewaard gebleven aaneengesloten ensemble van laat 19^e-eeuwse voornamen woonhuizen aan de Plantsoenstraat. De huizen staan in historisch-ruimtelijke zin in directe relatie tot het zuidelijk gelegen plantsoen en zijn vanwege de situering en de vormgeving van bijzondere beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 342
Adres: Plantsoenstraat 87, 7001AB Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Woonhuis ('Casa Cara')
Opdrachtgever: P. van de Velde
Ontwerp- en bouwjaren: 1884
Architect: H.J.L. (Jan) Ovink sr.
Datum: 20 september 2021

inleiding

De Plantsoenstraat is in de tweede helft van de 19^e eeuw ontstaan ter plaatse van de afgegraven stadswal en de gedempte buitengracht. Na de aanleg van een plantsoen op de voormalige vestinggronden tussen de straat en de binnengracht/stadsrand verzeen omstreeks 1885 aan de noordzijde van de Plantsoenstraat zeven vrijstaande woonhuizen voor welgestelde inwoners. Bijna alle villa's werden gebouwd in opdracht van de Doetinchemse Bouwmaatschappij, alle naar ontwerp van stadsarchitect H.J.L. (Jan) Ovink (1836-1925). Tot in de eerste helft van de 20^e eeuw stroomde aan de oostzijde van de Plantsoenstraat de Slinge langs het plantsoen, met een bruggetje ter hoogte van de huidige Raadhuisstraat.

Plantsoenstraat 87 werd in 1884 gebouwd als woonhuis voor P. van de Velde, die docent was aan het Gymnasium. In 1915 werd de woning uitgebreid met een toilet en bergruimte tegen de linker zijgevel, werd de bergplaats aan de achterzijde vergroot en liet men tegen de achtergevel een serre bouwen. Na 1959 verrees achter de woning een magazijn voor fabrikant J. Hof. Later waren hier de lokalen van DOC opleidingen gevestigd. In 1988 vond een uitbreiding van het opleidingsinstituut plaats. Met de bouw van extra lokalen raakte de ruimte tussen het voormalige magazijn en de villa bebouwd en werden beide bouwmassa's met elkaar verbonden.

beschrijving

Het vrijstaande woonhuis is gebouwd op een samengestelde plattegrond en telt boven een kelder twee bouwlagen. Het gebouw is asymmetrisch van opzet en bestaat uit drie vleugels met elk een eigen zadeldak. De daken zijn overwegend met gesmoorde Oud-Hollandse pannen gedekt. De gevels zijn boven een gepleisterde plint opgetrokken in machinale baksteen in kruisverband. Met grijze verf zijn banden aangebracht en aanzet- en sluitstenen van ontlastingsbogen geaccentueerd. De gevels bevatten op de begane grond en verdieping staande en gekoppelde vensters in houten kozijnen, op de begane grond en verdieping met (grijs geschilderde) boogvelden. Deze vensters waren oorspronkelijk waarschijnlijk allen uitgevoerd met schuiframen. In de geveltoppen zijn kleinere vensters aangebracht, variërend in vorm. De topgevels zijn voorzien van overstekende windveren met waterborden, sierspanten met rijk gedecoreerd houtsnijwerk en een geprofileerde gevelmakelaar. De houten bakgoten van de dakoverstekken worden ondersteund door geprofileerde korbelen. Onder deze korbelen en ter plaatse van de verdiepingsvloer zijn dubbele uitkragende bakstenen lijsten aangebracht. In de topgevel links aan de voorzijde is met gesmede letters het opschrift 'CASA CARA' aangebracht. In het snijwerk tussen de windveren van de topgevel is het jaartal 1884 uitgespaard. De achtergevel bestaat uit twee topgevels en is op de begane grond deels ingebouwd, deels uitgebouwd.

waardering

Plantsoenstraat 87 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.1, I.2 en I.4)

Het pand is van belang vanwege de herinnering aan één van de vroegste stadsuitbreidingen van Doetinchem na het afbreken van de vestingwerken in de tweede helft van de 19e eeuw. Het gebouw is verder van belang vanwege de sterke herkenbaarheid van het historisch gebruik als voornamelijk woonhuis. Dit uit zich vanaf de openbare weg in het bouwvolume en het zorgvuldig vormgegeven exterieur.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.5 en II.6)

Het pand is van belang als representatief, gaaf bewaard en voor Doetinchem zeldzaam voorbeeld van een villa uit de late 19^e eeuw met invloeden van de neorenaissance en chaletstijl. Het gebouw is verder van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, de detaillering en het materiaalgebruik van het exterieur. Het woonhuis vormt verder een belangrijk onderdeel van het oeuvre van de in Doetinchem zeer bekende (stads)architect H.J.L. (Jan) Ovink.

stedenbouwkundige waarden (III.2, III.3 en III.5)

Het pand vormt een zeer belangrijk onderdeel van het gaaf bewaard gebleven aaneengesloten ensemble van laat 19^e-eeuwse voorname woonhuizen aan de Plantsoenstraat. Het huis staat in historisch-ruimtelijke zin in directe relatie tot het zuidelijk gelegen plantsoen en is vanwege de situering en de vormgeving van bijzondere beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 370
Adres: Raadhuisstraat 25, 7001EX Doetinchem
Oorspronkelijke functie: Bibliotheek en leeszaal
Opdrachtgever: Gemeente Doetinchem
Ontwerp- en bouwjaren: 1974-1976
Architect: W. Davidse
Datum: 17 september 2021

inleiding

Ter vervanging van de gesloopte Openbare Leeszaal op de hoek van de Hofstraat en Keppelseweg werd in 1975-'76 aan de Raadhuisstraat een nieuwe bibliotheek gebouwd op het terrein waar tot 1966 het Wilhelminaziekenhuis had gestaan. Het gebouw werd ontworpen door de Haagse architect Wim Davidse in structuralistische stijl en gebouwd door aannemer S.W.J. van de Kemp. De bibliotheek kreeg een indeling met de uitleen-, lees- en studieruimtes voor volwassenen op de begane grond. De jeugd kon voor boeken en leesruimte terecht op de verdieping, waar tevens een vertelruimte, zaal voor groepsactiviteiten en kantoren waren ondergebracht. Drie vides zorgden voor een ruime toetreding van daglicht en voorzagen in visueel contact tussen ouders op de begane grond en kinderen op de verdieping. In 2016 kreeg de bibliotheek een herbestemming als Innovatiecentrum 'De Steck'. Er volgde een verbouwing, waarbij de gevels van betonsteen zwart en oranje geschilderd werden, de hardhouten kozijnen werden vervangen door moderne vensters en de interieurafwerking voor een deel werd gemoderniseerd.

beschrijving

De voormalige bibliotheek is gebouwd op een grillige, asymmetrische plattegrond met een getrapte contour en telt twee bouwlagen onder een plat dak. Het pand is opgebouwd uit meerdere in- en uitspringende, blokvormige bouwvolumes van verschillende afmetingen. Ter plaatse van de trappen naar de verdieping staan tegen de oost-, west- en zuidwestgevel drie betonnen aanbouwen onder een lessenaarsdak. Centraal op het dak zijn vier betonnen daklichten met hellende daken tegen elkaar geplaatst in de vorm van een windmolen. De bibliotheek was oorspronkelijk toegankelijk via twee entrees in de noord- en oostgevel, de eerstgenoemde entree is recent dichtgezet. De (voormalige) entrees liggen iets terug onder een brede betonnen luifel die op de verdieping als dakterras functioneert. De gewapend betonbalken van de betonvloeren worden gedragen door kolommen van gewapend beton, die tevens in de constructie van de gevels zijn opgenomen. Het betonskelet is ter plaatse van de in- en uitspringende gevels gecombineerd met (oorspronkelijk niet geschilderde) MBI betonsteen. De in het zicht gelaten onderdelen van het betonskelet, de aanbouwen onder lessenaarsdaken, luifels en daklichten zijn uitgevoerd in beton brut. Het beton is na het storten niet afgewerkt en vertoont de latafdrukken van de bekisting. De lessenaarsdaken van de aanbouwen en de daklichten zijn nog voorzien van hardhouten kozijnen en dakramen uit de bouwtijd. Het gebouw staat op een plateau dat is bestraat met donkergrijze, kleine zeshoekige betonstenen. De aanwezige niveauverschillen worden overbrugd met betonnen trapjes en banden met kwartronde hoeken die aansluiten bij de in beton brut uitgevoerde plantenbakken en lage keer- en zitmuurtjes.

waardering

Raadhuisstraat 25 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (1.4)

Het pand is van belang vanwege de herkenbaarheid van (en de herinnering aan) het historisch gebruik als openbare leeszaal en bibliotheek.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2, II.3, II.4, II.5, II.6 en II.7)

De voormalige bibliotheek is van belang als een relatief gaaf en voor Doetinchem zeer zeldzaam voorbeeld van een openbaar gebouw in structuralistische stijl uit de jaren '70 van de vorige eeuw. Het gebouw is van belang vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, waarbij het exterieur, interieur en de direct aangrenzende buitenruimte sterk met elkaar verbonden zijn en in elkaar overlopen. Het pand is verder van belang vanwege de detaillering en het materiaalgebruik. De voormalige bibliotheek vormt een belangrijk onderdeel van het oeuvre van architect Wim Davidse.

stedenbouwkundige waarden (III.3 en III.6)

Het gebouw is vanwege de vormgeving, het volume en de situering, vrijstaand op een ruim perceel, van bijzondere beeldbepalende betekenis voor het ruimtelijke beeld ter plaatse. Door de mee ontworpen direct aangrenzende buitenruimte is het gebouw 'verankerd' in zijn omgeving.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 147
Adres: Simonsplein 15, 16 en 17, 7001BM
Oorspronkelijke functie: Bankgebouw met bovenwoning van 'Overlings Bank'
Opdrachtgever: A.J. Overling
Ontwerp- en bouwjaren: 1953
Architect: P. de Vries Doetinchem
Datum: 22 januari 2020

inleiding

Overlings Bank, gevestigd in de Waterstraat, werd bij de geallieerde bombardementen van de stad in maart 1945 geheel verwoest. In december 1953 wordt door A.J. Overling een bouwaanvraag voor nieuwbouw van de bank ingediend, opgesteld door architect P. de Vries uit Doetinchem.

beschrijving

Het pand is op de hoek van de Waterstraat en de Omdraai gebouwd op een L-vormige plattegrond met aan het Simonsplein een volume gebouwd op een rechthoekige plattegrond met boven een kelder drie bouwlagen onder een schilddak. Aan de zijde van de Omdraai is daar tegenaan een bouwvolume op een vierkante plattegrond gebouwd. Dit deel telt boven de kelder twee bouwlagen onder een schilddak. De bakstenen gevels zijn met een rode handvormsteen opgetrokken in een variatie op kettingverband in schoon metselwerk. De plintzone van de gevels is afgezet met een geprofileerde natuurstenen band. De bovenzijde van de gevels wordt afgesloten met een goot op geprofileerde klossen boven een overhoekse muizentand. Het dak is gedekt met bruin genuanceerde opnieuw verbeterde Hollandse pannen. Op de uiteinden van de nok van het deel aan het Simonsplein staan forse gemetselde schoorstenen. De verdiepinghoge gevelopeningen op de begane grond zijn omkaderd met natuursteen. De vensters op de verdiepingen bestaan uit houten kozijnen met stalen ramen met een roedeverdeling. Alle vensteropeningen zijn aan de bovenzijde afgesloten met een rollaag. De lekdorpels van de vensters op de eerste en tweede verdieping bestaan uit zwarte ceramische raamdorpelstenen. De gevel aan het Simonsplein is vier vensterassen breed. De toegangsportiek op de hoek is toegankelijk via drie met kwartsiet beklede treden. De portiek wordt afgesloten met een gemetselde rondboog met natuurstenen aanzetstenen en dag- stukken. De voormalige diensttoegang geheel links is op de begane grond in een ondiepe portiek geplaatst en bevat een klein trapeziumvormig bovenlicht met een stalen kozijn gevuld met glas-in-lood. Deze portiek is toegankelijk via drie met kwartsiet beklede treden. De dagkanten en het kader van de portiek zijn afgewerkt met natuursteen. Op de verdieping bevat de rechter gevelopening een balkon, met een natuurstenen vloerplaat rustend op twee consoles en afgezet met een smeedijzeren balkonhek. Geheel links ter hoogte van het trappenhuis boven elkaar twee vensters, gevuld met eenvoudig glas-in-lood. In het dakschild staat een dakkapel met een met zink gedekt zadeldak en een venster met roedeverdeling. De gevel aan de Omdraai bestaat uit een hoger deel aan de zijde van het Simonsplein en rechts daarvan een iets terugliggend lager deel. Het venster geheel links op de verdieping is gevuld met eenvoudig glas-in-lood. Boven de goot van het linker deel staat een eenvoudige dakkapel met een met zink gedekt zadeldak en een venster met roedeverdeling.

waardering

Simonsplein 15, 16 en 17 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de hierboven beschreven onderdelen.

cultuurhistorische waarde (I.2 en I.4)

Het gebouw is van belang als representatief voorbeeld van de naoorlogse economische ontwikkeling van het lokale bankwezen en vormt een herinnering aan de bankiersfamilie Overling. Het is typologisch van belang als voorbeeld van een bankgebouw met bijbehorende directiewoning.

architectuurhistorische waarde (II.1, II.2 en II.3)

Het gebouw is van belang vanwege de bouwstijl in een eenvoudige variant van het traditionalisme (Delftse School). Het pand is verder van betekenis voor het oeuvre van de ontwerper P. de Vries.

stedenbouwkundige waarde (III.1, III.2 en III.5)

Het voormalige bankgebouw is van belang als onderdeel van het naoorlogse wederopbouwplan. Het gebouw is beeldbepalend voor de overgang tussen Waterstraat en Omdraai/Markt en heeft een sterke historisch-ruimtelijke relatie met de bebouwing in de directe omgeving van de Catharinakerk.

CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

Nummer: 427
Adres: Synagogestraat 3, 5 en 7, 7001AG
Oorspronkelijke functie: schuur en stalling
Opdrachtgever: -
Ontwerp- en bouwjaren: voor 1832
Architect: -
Datum: 29 januari 2020

inleiding

Synagogestraat 3, 5 en 7 was oorspronkelijk een schuur die op het langgerekte achtererf van Hamburgerstraat 55 stond. Omstreeks 1887 kreeg de schuur een nieuwe indeling en werd de ruimte verbouwd tot drie geschakelde arbeiderswoningen die als beleggingsobject verschillende eigenaren hadden.

beschrijving

Het gebouw heeft een rechthoekige plattegrond en telt één bouwlaag onder een schilddak. In de rechter eindgevel zijn een ankerbalk en een korbelaar van een eiken ankerbalkgebint waarneembaar. Deze onderdelen verwijzen naar het oorspronkelijke houtskelet van de schuur, opgebouwd uit een reeks ankerbalkgebinten die de vloeren en de kapconstructie ondersteunden en waarvan de gebintstijlen in de voor- en achtergevel opgenomen waren. De plaats van de gevelankers in de voorgevel verwijst naar de plaats van de overige gebinten.

waardering

Synagogestraat 3, 5 en 7 is voor de gemeente Doetinchem cultuurhistorisch waardevol vanwege de cultuurhistorische, architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarde. Het accent van de waardering ligt op de bewaard gebleven onderdelen van het houtskelet van het gebouw bestaande uit ankerbalkgebinten, vloeren en de kapconstructie.

cultuurhistorische waarde (I.4)

Het pand is historisch van belang vanwege de ruimtelijke verwijzing naar de oorspronkelijke functie als schuur behorend bij het hoofdhuis op de hoek van de Hamburgerstraat.

architectuurhistorische waarde (II.7)

De pand is van belang vanwege de bewaard gebleven onderdelen van het oorspronkelijke houtskelet.

stedenbouwkundige waarde (III.2)

De voormalige schuur levert als aan een zijstraat gesitueerd achterhuis van de stedelijke bebouwing aan de hoofdstraat een belangrijke bijdrage aan de herkenbaarheid van de ruimtelijke ontwikkeling van het stadsbeeld ter plaatse.